

ONİKİŞUBAT BELEDİYESİ

Kahramanmaraş

Görgü Kuralları (Âdâb-ı Muaşeret)

Serdar Yakar

İmtiyaz Sahibi

Hanefi Mahçîçek

Genel Yayın Yönetmeni

Serdar Yakar

Kapak İç Düzen

Tayyib Atmaca

Kapak Fotoğrafi

Yasin Mortaş

Sertifika No: 48044

ISBN: 978-605-71814-7-3

Baskı Tarihi

1. Baskı Şubat 2022

2. Baskı Ocak 2023

Baskı-Cilt

Sertifika No: 47771

Salmat Basım Yayıncılık Ambalaj San. ve Tic. Ltd. Şti.

Zübeyde Hanım Mahallesi Sebze Bahçeleri Cd. 99/22

06070 Altındağ /Ankara

Serdar YAKAR

GÖRGÜ KURALLARI (ÂDÂB-I MUAŞERET)

ONİKİŞUBAT BELEDİYESİ

Kahramanmaraş

Serdar YAKAR

Araştırmacı – yazar. Maraş'ta 1965'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini memleketinde tamamladıktan sonra 1983'de Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümünü kazandı ve buradan 1987'de mezun oldu. İlk yazı çalışmaları Erciyes dergisinde 1983'de yayınlandı. Üniversite öğrencilik yıllarında Milli Gazete'de “Gençlik” ve “Kültür Sanat” sayfaları hazırladı. “Kadın ve Aile”, “Gül Çocuk” dergilerinde Yazı İşleri Müdürü, Timaş Yayınları'nda Editör olarak çalıştı.

Yazı çalışmaları; ulusalda; Milli Gazete, İslam, İlim ve Sanat, Altınoluk, Kadın ve Aile, Gül Çocuk, Sur ve Maveria gibi dergi ve gazetelerde, yerelde ise; Uzunoluk, Kurtuluş, Dört Mevsim Maraş ve Alkış gibi dergilerde yayınlandı.

1992'de Kahramanmaraş Belediyesinde Özel Kalem Müdürü oldu. 1993 yılında atandığı Yazı İşleri Müdürlüğü görevini 12 yıl sürdürdü. Belediye Memurları Sendikası (BEM-BİR-SEN)'in şube başkanlığını üstlendi. Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğüne kurucu müdür olarak atandı. Terminal Müdürlüğü yaptı. Haftalık “Ukde Haber” gazetesi ve “Kurtuluş” dergilerini çıkardı. Kitap yayıncılığı yaptı. Yunus TV'de haftalık “Ukde Sanat Edebiyat” programları hazırladı.

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Yüksek Lisans programını tamamlayarak “**Yerel Yönetimlerde Alternatif Hizmet Sunma Yöntemleri: Kahramanmaraş Belediyesi Örneği**” adlı çalışması ile “**Kamu Yönetimi Uzmanı**” unvanını aldı.

Kahramanmaraş yerel mahkemelerinde Belediyecilikle ilgili adli davalarda Bilirkişilik yaptı. 2004 yılı yerel seçimlerinde baba yurdu Çağlayanerit ilçesinden belediye başkan aday adayı oldu.

Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesinde Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü ve Kütüphaneler Şube Müdürlüğü yaptı.

Doğup büyüdüğü Kahramanmaraş'ın tarihi ve kültürü konusunda onlarca eser kaleme aldı.

Onikişubat Belediyesinde Kültür ve sosyal İşler Müdürü, Alkış dergisinde Editör, Kahramanmaraş Ansiklopedisi'nde Yayın Kurulu ve Bilim Kurulu Üyesi olarak görev yapmaktadır.

Evlü ve dört çocuk babasıdır.

TAKDİM

Görgülü ve nezaketli insan, edep ve âdâb bilendir, görgü sahibidir. Nezaket her yaştaki insanı sevimli kılar. Onlar çevresine karşı güven verir. Sever ve sevilir. Ailede olsun, okulda olsun, çarşı veya pazarda olsun velhasıl her yer ve mekanda sevilip saygı görendir nezaket sahibi olan. Toplum içerisinde hemen farkedilendir aynı zamanda. Her kesimden insan nezaket sahibi, görgülü insanlarla birarada bulunmaktan mutluluk duyar, huzur bulur.

Büyükler nasıl ki kibar, terbiyeli ve görgülü çocukları severse çocuklar da aynı şekilde nazik, hoşsohbet büyüklere karşı güven duyar ve onları gönülden sever. Sevmekle kalmaz onları kendisine örnek edinir. Nezaket, terbiye ve görgünün temelinde başkalarına karşılıksız iyilik etme, yardımda bulunma, kötülüklerden uzak durma yatmaktadır.

Büyüklerimiz “Bana arkadaşını söyle, senin kim olduğunu söyleyeyim” derken insanın iyiliğinin de kötülüğünün de müsebbibinin arkadaşlarımız olduğunu dile getirmiş olur. “Kendine yapılmasını istemediğini başkasına yapma” derken de muamelelerin önemine vurgu yapar.

Muamele aynı zamanda dinin özüdür.

Çocuklarımıza bırakacağımız en büyük miras ise güzel ahlâktır.

Terbiyenin kazanılmasında ev ve aile ortamının olduğu kadar evin dışındaki ortamın da büyük önemi vardır.

Çevremizdeki kötülükleri ve de çirkinlikleri elimizle, değilse dilimizle düzeltmeye muvaffak olamazsak o kötü çevre şüphesiz ki çocuklarımızı etkileyecektir.

Eğitim ve kültürü her zaman önceliğimiz olarak kabulendik ve çalışmalarımızı da hep bu yöne kanalize ettik.

Görgülü, edep ve ahlâk sahibi bir cemiyetin oluşması için ne kadar çaba göstersek yine de azdır. Sorumluluğumuzun farkında olarak hazırlatmış olduğumuz bu esere emeği geçenlere canu gönülden şükranlarımı sunuyorum....

Hanefi MAHÇİÇEK
Onikişubat Belediye Başkanı

EDEP;

*İnsanın bedeninde ruhudur edep
Allah erlerinin gözü, gönlünün nurudur edep.
Adem, alem-i süfliden değil; alem-i ulvidendir.
Şu dönen feleğin dönüşündeki letafettir edep.*

*Eğer Şeytan'ın başını ezmek istersen,
Gözünü aç ve gör ki,
Şeytan'ın katilidir ancak edep.
Ademoğlunda edep bulunmazsa; o, adem değildir.*

*İnsan ile hayvan arasındaki farktır edep.
Gözün aç da bak bir kelimullaha
Ayet ayet cümle Kuran'dır edep.
İman nedir diye sordum akıldan
Akıl, can kulağıma söyleyerek dedi;
İmandır edep.*

*Ey Şems-i Tebrizî!
Sen sırr-ı ilahisin, sus!..
Simsiyah gecelerde semaların en parlağıdır edep.*

Hz. Mevlâna

GİRİŞ

*“Âdâb-ı muâşeret, toplumları iyiliğe yönlendiren
örf, âdet ve kuralların bütünüdür.”*

Görgü kuralları sosyal bir varlık olan insanoğlunun olmazsa olmazlarından. İnsana özgü bir erdemlilik. İlk insan Hazreti Adem'den bu yana varolagelmiş ve insanlık yok olmadıkça da var olacaktır.

İyi bir eğitimle kazanılacak olan görgü kuralları ailede başlar. Yeryüzündeki ilk aile olan Hazreti Adem ile Hazreti Havva ve onların çocukları görgü kurallarını günlük hayatlarında uygulayan ilk ailedir.

İyi bir eğitim ile görgülü bir şekilde yetişen insan günlük yaşantısında hata yapmaktan da korunmuş olur.

Görgü kurallarının başı “edep”tir. Edep günlük hayat-taki davranışlarımızın özüdür. Ahlâk olarak da adlandırılabilir. Edepli insan aynı zamanda ahlâklı insandır. Sosyal hayatında iyilik yapan, haya ve utanma duygusuna sahip, zerafet ve nezaket sahibidir.

Yeryüzündeki ilk aileden bu yana her toplumun içinde iyiyi, güzeli, doğruyu gösteren ve yaşantısı ile de örnek olan insanlar çıkmıştır. Bunlar toplum içinde uyul-

ması gereken kuralları göstererek insanlığı iyiliğe ve güzelliğe yönlendirir. Ahlâklı bir toplum olmasına çaba gösterir. Güzel ahlâklı insanların oluşturduğu toplumlarda huzur ve mutluluk üstün gelir. Aksi durumda ise tembellik, sahtekârlık, kabalık topluma yayılır ve huzur kaybolur.

Ahlâklı bir insanın davranışlarından sadece o insan değil, birlikte yaşadığı bütün bir toplum fayda görür.

Görgü kurallarının bir diğer adı âdâb-ı muaşeretir. Edep kelimesi ile muaşeret kelimesinden oluşur. Edep aynı zamanda güzel ahlâktır. Edep için iyi bir eğitimle kazanılan görgü kuralları da diyebiliriz. Edebin çoğulu âdâbtır. Muaşeret ise; bir arada yaşamak, topluluk olmak, insanlarla güzel geçinmektir. Bu davranış şekli ailede kazanılır.

Âdâb-ı muaşeret (görgü kuralları) insanları mutluluğa ve huzura götüren kurallar bütünüdür dense yeridir. İnsanı toplum içerisinde erdemli ve saygıya layık bir insan yapar. Âdâb-ı muaşeret'in kaynağını kutsal metinler oluşturur. Tevrat'ta, Zebur'da, İncil ve Kur'an'da anlatılanlar öz itibariyle güzel ahlâktır.

“And olsun ki biz, insanı en güzel surette yarattık” buyurur yüce yaratıcı. İnsan, gerçek manada en güzel şekilde yaratılmıştır. İnsan edep ve ahlâkı ile fitrattan gelen bu güzel vasfını koruyabilir. Veya ayetin devamında belirtildiği şekilde *“Sonra biz onu aşağıların en aşağısı kıldık”* durumuna düşebilir. Günümüzde insanlığın, özellikle de gençliğin içine düştüğü durum bunu bize en net şekilde göstermektedir.

Kısacası insan, kaynağını dinden aldığı güzel ahlâkla

Allah'ın övgüsünü kazanıp yükselirken; ahlâktan uzaklaştığı nisbette de düşüşe geçer. Aşağıların en aşağısı olur.

Ahlâk güzel huyların özü olup dindarlığın olgunluk safhasıdır.

Ahlâkı tanımlayan büyükler insanlar içinde dilini korumayı, yalnız kalınca da kalbini korumayı o tanımların içine almıştır.

Büyüğüne karşı saygı göstermek, küçüğüne karşı şefkatli olmak güzel ahlâktan, yani edeptendir.

“Bir baba çocuğuna edepten (güzel ahlâktan) daha üstün bir hediye veremez.”

İnsanoğlu davranışlarında ve sözlerinde samimi olmadığı takdirde kendisini ne kadar kibar davranmaya zorlarsa zorlasın karşısındaki şahıs bu davranışın yapmacık olduğunu hissedecektir..

İnsana sözlerinde ve davranışında samimi olmayı güzel ahlâk, yani edep öğretir. Edebin gayesi insanın toplumda faydalı bir fert olma çabasıdır. Bu çabanın sonucundadır ki bireysel hayatta seçkin, iletişim ve diyaloglarında ölçülü, aşırılıklardan uzak, huzur içerisinde bir yaşam sürer.

İnsanların toplum hayatını sürdürebilmesi için sadece yasaların varlığı yeterli olmaz. Yasalar günün ihtiyacına göre devlet adamlarının ortaya koyduğu kurallar bütünüdür. Âdâp ise “Asil ve insani şeylere meyiletme hasleti ve bunun hayatta, ictimai münasebetlerde belirmesidir.” Ayrıca insanı yüksek kültüre erdiren, irfan erbabı ile ortak yaşama imkânı sağlayan eğitimidir. Büyüklerin deyimiyle de “İnsanları hata ve kusurdan koruyucu

bir zırh”tır.

Bir toplum edebe riayet etmiyorsa orada ahlâki kural-
ların ve değerlerin geçerliliğinden söz edilemez. Âdâp ve
ahlâka önem verilmeyen toplumlarda insana saygı ol-
maz. Huzur, düzen ve disiplin de hakeza...

Tüm bu anlatımlardan ortaya çıkan şudur ki güzel
ahlâkın, edebin, âdâbın biricik gayesi insanları kabalık-
tan, aşırılıktan, cehaletten, kötülüklerden uzaklaştırıp
güzelliklerle donatmaktır. “Bir başka tabirle yol yordam
bilmezliğin kabalıklarından arındırmak, ahlâki nitelik-
lerle daha da yüceltmek, iman ve amel yönüyle olgunluk
ve kemale ulaştırmaktır.” İnsanların beşeri ilişkilerinin
düzene girmesi, birbirini sevmesi, adalet vasfına sahip
olması ancak bu şekilde mümkün olur.

İslama göre âdâbın gayesi, insanların birbiri ile olan
münasebetlerini, ilişkilerini düzenlemek hem şahsın
hem de toplumun huzur içinde yaşamasını temin et-
mektir. Ayrıca insanlar arasında ölçülü davranmak, hu-
kuka, kurallara uymak insana şahsiyet kazandırır. Top-
lum içerisinde saygın bir yer edindirir.

Allah Rasulü sevgili peygamberimiz ashabına her ba-
kımdan olduğu gibi bu konuda da güzel örnek olmuş,
topluma karşı duyarlı olmayı öğütlemiştir. Bu hususta
“*Ya iyi, doğru bir söz söyle veya sus*” diyerek ağızdan çı-
kan sözün önemine vurgu yapmıştır.

Yapılan her işte kendi menfaatini gözetenler bencil,
egoist insanlardır. Bu tür kişiler bir fakire yardım etmeyi
gereksiz görür. “O da benim gibi çalışsın kazansın” der.
Oysa toplum içinde yiyecek ekmeği olmadığı halde
utançlarından kimseye derdini anlatamayanlar da var-

dır. Böylelerini arayıp bulmak, yardımcı olmak gerekir.

Cimriliğin kaynağı kalp fakirliğidir. A gözlülük, aşıırı hırslılık, elindeki ile yetinmemelik, hep daha fazlasını istemek de cimriliğin doğurduğu sonuçlardır. Bu tür insanlar kalp fakiridir. Karnı tok olsa da gözü daima atır.

İslam âdâbının ana kaynağı Kur'an-ı Kerim'dir. Kur'an-ı Kerim'den sonra peygamberimizin söz ve davranışları gelir. Sahabe-i kiramın ve alimlerin söz ve yaşayışları da bu kaynaklar arasında yer alır. Ayrıca toplumların akla uygun, dine aykırı olmayan örf ve âdetleri de kaynak olarak kabul edilebilir...

EDEP = ÂDÂP = AHLÂK

*“Ey âşıklar, nefsinizi edeple süsleyin.
Zira aşk yollarının hepsi de edepten ibarettir.”*

Edep, güzel huyların ruhudur.

Edep, güzel ahlâkın özüdür.

Edep, haddini bilmektir.

Edep, insanlar içinde dilini korumak; yalnız kalınca da kalbini korumaktır.

Edep, nezaket, incelik ve usluluktur.

Edep, aklın suretidir.

Edep, büyüğüne karşı saygı göstermek; küçüğüne karşı şefkatli olmak, dengi ile iyi geçinmektir.

Edep, insanla hayvanı birbirinden ayıran en bariz farktır.

Edep, kötü ve çirkin bir iş yaptığında utanmak; vicdannen rahatsızlık duymaktır.

Edep, insanın en büyük varlığıdır, eskimez, çürümez, kaybolmaz.

Edep, insanı insan olarak muhafaza edendir.

Edep, dinin hizmet edicisidir.

Edep, insanın ayıbını göstermeyen en güzel elbisedir.

Edep, çirkine bile güzellik verir.

Edep, şeytanın kâtilidir.

Edep, güzel anlatmak, güzel anlamak, iyi dinlemektir.

Edep, altından daha kıymetlidir.

Edep, tecrübe ile kazanılır.

Edep, nefsi gerektiği şekilde terbiye etmek ve güzel ahlâk ile süslemektir.

Edep, zarafet, usluluk, insanlarla iyi geçinmektir.

Edep, aklın makul bulduğu, dinin tavsiye ettiği, toplumun onayladığı iş ve davranıştır.

Edep, kişinin kendinden yükseğinde bulunanın hâline göz dikmemesi, kendinden küçüğünü de hakir görmemesidir.

Edep, güzel ahlâktır.

Ahlâklı kişi edep sahibidir.

Ahlâk, insanın doğuştan sahip olduğu bir meleke olup iyi ya da kötü yönde geliştirilmeye müsaittir.

Güzel ahlâk en hayırlı dosttur. Çirkin ahlâk en zararlı düşmandır.

Ahlâkı kötüleşen kimsenin rızkı daralır.

Güzel ahlâk İslamın özü, rızıkların hazinesidir.

Huyu iyi olanın itibarı fazla olur.

Her derde bir deva bulunur. Lâkin ahlâksızlık hastalığını iyi edecek bir ilaç yoktur.

Ahlâkı kötü insanlarla sohbet etme ki, günah işlemeye meyletmeyesin.

Güzel huy zenginlik sayılır.

İyi huylu bir insanın hayatı, yeryüzü cennetidir.

Milletler parasızlıktan değil, ahlâksızlıktan çökerler.

Ahlâksızlık, karanlıkların dostudur.

İyi ahlâk, eziyetleri kabullenmek, az kızmak, güler

yüzlü olmak ve tatlı konuşmaktır.

İyi huy odur ki ne kimseden incine ne de kimseyi incite.

Ahlâk güzelliği, bedenden daha güzel ve daha devamlıdır.

Ahlâk, insanlar için ekmek ve elbiseden daha önemlidir.

Ahlâk, insanın iyi veya kötü olarak bilinmesine yol açan davranışlar bütünüdür.

Güzel ahlâk, kimseye eziyet etmemek ve güçlükleri kaldırmaktır.

Güzel ahlâk, suyun kiri yok ettiği gibi kusurları ortadan kaldırır.

Ahlâk, müminin günlük hayatının her alanını kapsar ve gerektiğinde müdahale eder. Bu çerçevede yeme içme, giyim kuşam, yatıp kalkma gibi her davranışın bir âdâbı vardır. Yeni bir işe başlarken Allah'ın adını anmak, yemeği sağ elle ve önünden yemek, başkasının evine izinsiz girmemek, selâm vermek ve selâmı almak, küçüklere merhamet büyüklere saygı göstermek bu ahlâk ilkelerinden bazılarıdır. Bu davranışlar insana şahsiyet kazandıran davranışlardır. Aynı zamanda Allah'ın rızasını ve toplumun sevgisini kazanmaya vesiledir.

Hazreti Peygamber Efendimiz ahlâk bakımından insanların en ahlâklısı olmakla birlikte yine de kötü ahlâktan Allah'a sığınmıştır. Dualarında “...(Allah'ım!) Beni güzel ahlâka erıştır. Senden başka güzel ahlâka eristirecek yoktur. Kötü ahlâkı benden uzaklaştır. Senden başka kötü ahlâkı benden uzaklaştıracak yoktur!..” diyerek örnek bir yaşam sürer.

Peygamber Efendimiz kendisi kötü ahlâktan kaçındığı gibi ashâbını da her fırsatta güzel ahlâklı olmaya davet eder, kötü ahlâktan sakınmaları için nasihatta bulunur. Kendisine biat etmeye gelen bir grup Medineliye koştugu şartlar arasında; “hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocukları öldürmemek, iftira etmemek” gibi ahlâki konular da vardır.

Yine Peygamber Efendimizin, Muaz b. Cebel’i Yemen’e vali olarak gönderirken yaptığı nasihatler arasında “insanlara güzel ahlâkla muamele et” tavsiyesi de vardır.

Ahlâk’ın çeşitli kaynakları vardır. Seyyid Ahmet Arvasi ahlâkın dinden istifade ettiğini belirttiikten sonra bu kaynakları şöylece sıralar: “Ahlâki değerler din üzerine, örf ve adetler üzerine, bir de ferdin zihni güçleri üzerine kurulur. Yani bir insanın ahlâkını bu unsurlar belirler” der.

Güzel ahlâk, iç ve dışın terbiyesi, eğitilmesi demektir. İnsanın içi ve dışı terbiye olunca o kişi nezaket sahibi, zarif bir insan olur.

Kaynağını dinden alan ahlâk anlayışı örnek olarak Rasulullahı gösterir. Çünkü Allah’ın habibi, rasûlü ekremin emirlerine uymaktan, O’nun edepleriyle edeplenmekten daha şerefli bir makam yoktur.

Güzel ahlâktan mahrum olan kimse bütün hayırlardan mahrum sayılır. Edebi terk etmek ilahî huzurdan kovulmayı gerektirir. Edeplerin en faydalısı dinde fakih, dünya hususunda zahid, Allah’a ait şeylerde ârif olmaktır.

Denilir ki üç haslet vardır. Onlara yabancı olmak, on-

lardan uzak bulunmak doğru olmaz. Onlar; nefis muhabesebesini yapmak, güzel edep sahibi olmak ve ezayı men'etmektir.

Nefsi terbiye etmek, azaları hayra alıştırmak, helal ve harama dikkat etmek ve nefse ait arzuları terketmek din sahiplerinin edebindedir.

En güzel şekilde yaratılmış olan insanın doğasında saflık, temizlik ve masumiyet vardır. İnsan iyi ile kötüyü, güzel ile çirkini, doğru ile yanlış, sevap ile günahı, iyilik ile kötülüğü ayırt edebilecek bilgi ve donanıma sahip olup seçiminde özgürdür. Bu seçime göre de iyi veya kötü diye isimlendirilecektir.

Yaratılış itibariyle bütün insanlar birbirine denktir. Etnik aidiyete, cinsiyete, zenginliğe, fakirliğe, ırka, renge göre kimsenin kimseye üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak erdem ve ahlâk iledir. İnsanın erişmek istediği hedef ise güzel ahlâktır. Güzel olanı aramak ve güzel yaşamak her insanın arzusu ve beklentisidir.

Güzel ahlâkın esaslarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- * Daima doğru sözlü, dürüst, özü – sözü bir olmak,
- * Ahde vefa göstermek, verilen sözde durmak ve emanete ihanet etmemek,
- * Kibar ve nazik olmak,
- * İnsanları kırmamak, incitmemek,
- * Gurur ve kibir sahibi olmamak,
- * Kendi kendini övmekten uzak durmak,
- * Sade bir hayat yaşamayı tercih etmek,
- * Her zaman güzel sözlü olmak,

AİLEDE ÂDÂP

“Aile, mutluluk ve ızdırabın müştereken yaşanıldığı, mukaddes bir müessesedir.”

Aile, cemiyetin esas unsurudur.

Ailenin varolması için Rabbimiz, erkek ve kadına evlenmelerini ve bir yuva kurmalarını tavsiye eder.

Evlilik, insana muhtaç olduğu sevgiyi kazandırır. Diğer yandan evlilik, bedenini haramdan korunacağı bir barınaktır. Evlilik sayesinde topyekûn bir toplum korunur. Aile aynı zamanda insan soyunun geleceğe temiz bir şekilde taşınmasının gerek şartıdır. Çocuk anne ve babanın elinde bir emanettir. Geleceğin güvencesidir.

Aile, mutluluk ve ızdırabın müştereken yaşanıldığı, mukaddes bir müessesedir. Aile arasındaki bağ gevşer ise sonuç felaket olur. Cemiyeti ölüme götürür. Ailesine bağlı olan, vatanına da bağlı olur. Aile üyelerini birbirine bağlayan temel duygu sevgidir. Çocuklar şüphesiz ki sevgiyi anne ve babadan görerek, yaşayarak öğrenir. Sevginin eksik olduğu toplumlarda saygıdan, şefkatten, dayanışmadan ve de hoşgörüden söz etmek mümkün değildir. Sevgide karşılık beklenmez.

Aile mimari bir esere benzetilir. Önce düşünölmeli ve

sonra bir plan yapılarak kurulmalıdır. Büyükler aileyi bize şu cümlelerle anlatır:

Aile, her ferдин mensup olduğu ufak bir cemiyettir. Bunun âzâlarını; büyükanne büyükbaba, anne baba, çocuklar, hısım ve akraba teşkil etmektedir. Ailelerin bir araya gelmesinden cemiyet doğar. Ailenin ehemmiyeti pek büyüktür. İnsan memleketine, milletine karşı borçlu olduğu vazife hislerini en ziyâde burada öğrenir. Bütün sevğilerin, her türlü fazilet ve erdemin kaynağı ailedir.

Çocuk anne ve babasını sever. Çünkü onu besleyip büyüten onlardır. Her türlü derdine ortak olandır. Aile toplumun temel direğidir.

En başta edep, âdâb olmak üzere tüm görgü kuralları ailede yaşanılarak kazanılır. Kazanılan bu değerler dışarıda öğrenilebilecek teorik bilgiler değildir.

Her alanda olduğu gibi ailede de bir görev bölümü vardır. Aileyi oluşturan her bir ferдин üzerine düşen görev ayrıdır. Büyükanne ile anne, büyük baba ile baba, abla ile abi, anne ile baba aile içerisinde farklı görevleri paylaşır. Bu görevleri belirleyen yazılı ve bağlayıcı bir kanun metni olmamasına rağmen binlerce yıldır toplum içerisinde genel kabul görerek yaşamıştır. İlk insandan günümüze taşınmış olan bu değerleri taşıyan unsur ise örf ve âdetlerdir.

Aile içerisinde en önemli görev aile büyüklerine düşer. Aile büyükleri dendiğinde ilk akla gelenler; büyük baba, baba anne, nine, dede, amca, dayı, hala, teyze vs. dir. Kişinin aile büyükleri ve sosyal çevresi ne kadar geniş olursa bilgi ve becerisi, medeni davranışları da o kadar zengin olur.

Günümüzde geniş aileler parçalanmış yerine çekirdek aileler kurulmuştur. Birlerce yıldır büyük aile içerisinde birbiri ile kaynaşmış etkileşen aile fertleri günümüzde çekirdek aile ile yalnızlığa terkedilmiştir. Yeni evlenen fertler ya da yaşlanan anne ve babalar yalnızlığı tercih etmekte, birlikte yaşamının güzelliklerinden mahrum kalmaktadırlar.

Aile büyüklerinin yanı sıra yakın akrabalar, aile dostları ve komşular da kişinin karakterinin oluşumunda etkin rol oynar.

Ailede karşılıklı olarak her bir ferdin diğer ferde karşı sorumlulukları vardır. Kocanın karısına karşı görevleri olduğu gibi kadının da kocasına karşı görevleri bulunmaktadır. Evladın anne ve babaya karşı sorumluluğu olduğu gibi anne ve babanın da evlada karşı sorumluluğu bulunmaktadır.

Kadın eşinin şerefidir. Evin iç işlerinden kadın sorumludur. Allah'ın kadına verdiği fitri görev annelik ve ev hanımlığıdır. Sorumluluk sahibi bir kadın için ev hanımlığı dediğimiz çocuk bakımı, terbiyesi, ev işleri zaten yeterince ağır görevlerdir. Kadınının sorumluluğunun idrakinde olan erkek de karısına ve çocuklarına karşı sevgi dolu olmalı, onları memnun etmelidir. Örf ve âdetlerimizin yanı sıra kutsal kitabımız ve dini hükümlerimiz de bunu emreder.

Kadının, kocasının kendisiyle meşgul olmasını istemesi hakkıdır. Bunu devamlı ister, ruhen buna muhtaçtır. Onun için erkek, sevgi, nezâket, ülfet, ikrâm, ihsân, şefkât ve merhamet gibi ahlâk kurallarının gerektirdiği davranışları eşinden esirgememelidir. Bunlar aile içeri-

sindeki saadetin anahtarlarıdır.

Ailenin maddî ihtiyaçlarını, maişetini temin etmek erkeğine aittir.

Hanımının hizmetlerini takdir etmek, onun yorgunluğunu giderecek sözler söylemek, seveceği şeyler almak, onu neşelendirecek işler yapmak, verdiği söze riayet etmek bir erkeğin en önemli vazifesidir.

Aile içerisinde iyi geçinen anne ve baba hem kendisini mutlu eder hem de ailesini mutlu eder.

Anne babanın birbirine hitap şekli karşılıklı sevgi ve bağlılığı artırır. Çocuklara karşı hitap şekli de önemlidir. Hitap şeklimiz samimi ve şefkatli olmalıdır. Çocuklarımızın hitap şekli de “anoş”, “baboş” şeklinde olmamalı, “anneciğim”, “babacığım” olmalıdır. Bunun eğitimi küçükten aile içerisinde mutlaka verilmelidir.

Ailede anne ve babanın çocuğa karşı görevlerinin olduğu gibi çocukların da anne ve babaya karşı görevleri vardır. Evladına güzel isim vermek anne ve babanın en önemli görevlerindedir. Evladın da anne ve babaya “of” bile dememesi şiarımızdır...

Ailede eşler birbirlerinin eksiklerini gizlemeli ve o eksiklikleri gidermek için çaba göstermelidir. Eşlerin birbirine olan sadakati ailenin huzuru için en önemli ilke olmalıdır. Eşlerin söz ve sohbetleri tatlı, yüzleri güleç olmalıdır. Çocukların yanında tartışma yapılmamalı, aile mahremiyeti muhafaza edilmelidir. Yapılacak işlerde karşılıklı olarak eşlerin rızası alınmalıdır.

EVLİLİK ÂDÂBI

“Aile, cemiyetin esas unsurudur.”

Cemiyetin temel unsuru olan evlilik ilk insandan bu yana en kutsal vazifedir. Peygamber Efendimiz bir hadisi şeriflerinde; “Ey genç topluluğu! Aranızdan evlenmeye gücü yetenler evlensin. Çünkü evlenmek, gözü haramdan korumak ve iffeti muhafaza etmek için en iyi yoldur” buyurur.

Peygamber Efendimiz evliliği ihmal edenlere yaptığı bu uyarıları ile ileride çıkabilecek aşırılıkların da önünü önceden kesmiştir.

Evliliğin fert ve cemiyet açısından faydaları anlatılmakla bitmez. Öncelikle evlilik, karşı cinsler arasında huzur kaynağıdır. Kadın ve erkek evlilik vasıtasıyla sükûn ve mutluluğa kavuşur. Evlilik, insanları günahlardan korur.

Maraşlı büyük alimlerden Saçaklızade Muhammed Efendi ilim ve irşad ile meşgul olduğundan evliliği sürekli erteler.

Bir gün bir sarhoş serseri yanına gelir. Kaba hareketlerle Hocaefendiye hitaben:

-Kalk hadi mezarlığa gideceğiz. Orada anneme Yasin

okuyacaksınız” der.

Hava bozuktur, dışarıda kar, tipi vardır. Hocaefendi adama işlerinin çok olduğunu, bu havada mezarlığa gitmesinin mümkün olmadığını söyler. Adamın tehditleri ve ısrarları karşısında da mecbur kalır teklifi kabul eder. Beraber mezarlığa giderler. Yasin okunur, dua edilir. Adam memnundur.

Hocaefendi bu olaydan sonra düşünür ve şöyle der;

-Evladın bundan kötüsü olmaz. O bile annesine yasin okutmak için beni zorla mezarlığa götürdü. Demek ki evlilikte hayır var.

Sonra da sarığını çıkartır, karşısına kor ve şöyle hitap eder:

-Eğer âlem akıllı sen deliysen, senin deli olmanda ne mana var, evlen. Yok, âlem deli de sen akıllı isen bir tek senin akıllı olmanda ne mana var. O halde durma evlen, der.

Peygamber Efendimiz, cennet kadınlarının sultanı Hazreti Fâtıma validemizi Hazreti Ali Efendimiz ile evlendirirken düğün günü şöyle nasihat eder:

“– Kızım, evimizden çıkıp, başka bir eve, ülfet etmediğin bir kimseye gidiyorsun. Sen kocana yer ol ki, o sana gök olsun! Sen ona hizmetçi ol ki, o sana köle olsun! Kocana yumuşak davran! Öfkeli hâllerinde sessizce yanından kayboluver. Öfkesi geçinceye kadar ona görünme! Ağzını ve kulağını muhafaza et! Kocan sana fena söylerse, söylediklerini duyma ve sakın mukabelede bulunma! Ona karşı gelme! Daima senden güzel söz işitsin, güler yüz görsün. Bu suretle sana iyi nazarla baksın.”

Evlilikte farklı tercih sebepleri vardır. Peygamber

Efendimiz bu tercih sebeplerini dört olarak sayar ve bunlardan dindar olanını tercih etmemizi buyurur.

Halk arasında yaygın bir söz vardır. “Yuvayı dışı kuş yapar” denilir. Evliliğin devamında erkeğe düşen vazifelerin yanı sıra kadına düşen vazifeler de vardır.

Kadının vazifelerini bir bütün olarak vermesi bakımından bir annenin düğün gecesi kızına yaptığı şu nasihatleri bilmekte fayda vardır:

“Bak yavrum, öğüt vermek, yani bir insana hayırlı yolu göstermek, eğer o kimsenin edepli ve terbiyeli olması ile veya büyük adam evlâdından olarak herkesin yanında makbul ve haysiyetli bulunmasıyla terk edilmiş olaydı, ben de sana nasihat etmeğe ihtiyaç görmezdim; lâkin öyle olmayıp nasihat, bilenin tekrar hatırına gelmesine, bilmeyenin de yeniden öğrenip, bilgi sahibi olmasına sebep olacağından herkes hakkında faydalı ve lüzumludur.

Kızım! Bir kız, anne ve babasının zenginliği halinde evliliğe ihtiyaç duymayacak olsaydı sen asla evlenmeye muhtaç olmazdın. Lâkin öyle değil, erkekler bizim için yaratıldığı gibi, biz de onlar için yaratılmışızdır.

Kızım! Sen artık büyüüp yetişmiş olduğun yerden, gezip yürüdüğün yuvadan çıkıp bilmediğin bir yuvaya girecek ve şimdiye kadar konuşup, görüşmediğin bir hayat arkadaşı ile karşılaşacaksın! Sen ona tam bir sadakât göster ki, o da sana olanca sevgisiyle bağlansın. Şimdi sana on tane nasihat vereceğim. Bunları iyice aklında tutar, sırası geldikçe aynen tatbik edersen güzelce geçinirsiniz. Eşinle aranız asla bozulmaz.

Birincisi: Haline razı ol! Yani eşin yenilecek ve giyileceğe dâir ne alır, getirir ise kabul et. Zira kalp rahatlığı-

nın ilk yolu kanaattir.

İkincisi: Dinlediğin sözlerine itaat ederek konuş, itiraz ve isyan ederek hürmet ve itaatte kusur etme.

Üçüncüsü: Eşinin göreceği yerlere dikkat ve ehemmiyet ver, sakın çirkin bir şey gözüne çarpmasın.

Dördüncüsü: Kokusu olabilecek yerleri kolla, hassasiyet göster, dâima güzel kokulu durmasını temin et, burnuna kötü koku gitmesin. Şunu unutma ki, güzellik ve temizlik getiren nesnelere en iyisi ve âlâsı su'dur.

Beşincisi: Yemek saatini iyi tespit et.

Altıncısı: Eşinin uyuyacağı vakti geciktirme. Âdeti ne zamansa o zamanda yemeğini ve yatağını hazırla. Zira açlık insanı huysuzlandığı gibi, uykusuzluk da asabileştirir, geçiminizin bozulmasına sebep olur.

Yedincisi: Eşinin mal ve eşyasını muhafaza etmekte titizlik göster. Çünkü mal muhafaza etmek iş bilmekten doğar.

Sekizincisi: Akraba ve yakınlarına hürmette kusur etme. Kocanın hısım-akrabasına hürmet etmek de iyi idare ve tedbirli olmaktan ileri gelir.

Dokuzuncusu: Eşinin, haberdar olduğun sırrını sakın kimseye duyurma. Eğer duyuracak olursan itimadını kaybeder, sen de ondan emin olamazsın.

Onuncusu: Eşinin kendi değerlerine muhalif olmayan isteklerini yerine getirmekte ihmallik etme. Eşinin isteklerini yerine getermekte ihmallik gösterirsen, darılıp, kendine düşman etmekten başka bir şey kazanamazsın. O kederli olduğu zaman sen neşeli olmaktan; o neşeli olduğu vakit de sen hüznü görünmekten çekin! Zira onun üzüntülü zamanında senin neşeli görünmen,

neşeli zamanında da kederli bulunman onu sevmemenin, hislerine, dertlerine ortak olmamanın delilidir. Bu hal ise, sizi birbirinizden ayırmaya kadar götüren soğuk bir davranıştır. Sen eşinin dertlerine ve düşüncelerine ne kadar ortak olur, alâka gösterirsen, ondan da o kadar alâka görür, sevgisini kazanırsın.

Şunu iyi bil ki, bu nasihatlarımı yerine getirip, söylediğim gibi hareket edebilmen için kendi isteklerine eşinin isteklerini tercih etmen gerekmektedir. Onun isteklerini nefsinin isteklerine tercih edebilirsen söylediklerimi kolayca yapabilirsin.”

Bir annenin kızına olan bu nasihatleri evliliğin mesut bir şekilde huzurla devam etmesi için yol işaretidir.

Bir de uzak bir diyardan, farklı kültürlerden evlenen kişiye ilk gece gelin hanımın söyledikleri vardır ki her zaman ve mekânda mutluluk kaynağıdır. Gelin hanım düğün gecesini kıldığı iki rekât namazın ardından beyine hitaben şöyle seslenir:

“-Efendi, ben yabancı bir kızım, sizin huyunuzu, mizacınızı bilmem. Sevdiğiniz, memnun olacağınız şeyleri bana bildiriniz ki, arzuunuza uygun hizmet edeyim. Hoşlanmadığınız halleri de söyleyin ki, onlardan sakınayım, beğenmeyeceğin bir hale sebebiyet vermeyeyim. Sana senin muhitin içinde bir kız, bana da benim kabilem arasında bir erkek bulunur idiye de takdiri ilâhî yerini bulacağından, birbirimizin ahlâkını, âdetlerini bilmediğimiz halde kaderin hükmünü böylece yerine getirmiş olduk. Şimdi sen bana lütuf ve yumuşaklıkla muamele eyle, ben de sana zevcelik vazifelerimi ifa eylemeye gayret edeyim.”

Bu sözler ve bu sözlere uygun muamele ideal bir evliliğin devam ettirilmesinin kapılarını açar. İffetli bir toplumun oluşumunda evlilik temel taşıdır. Evlilik dışı ilişkiler hiçbir toplumda hoş karşılanmamış, İslamiyette ise kesinlikle yasaklanmıştır. Şüphe yok ki herkes mutlu bir evlilik yaşamak ister. Bu noktada Allahü Teâla “Ey Rab-bimiz! Eşlerimizi ve çocuklarımızı bize göz aydınlığı kıl ve bizi Allah’a karşı gelmekten sakınanlara önder eyle” (25/74) duasını bizlere öğretir.

Evlilikte karşılıklı sevgi ve câzibenin devamı için gereken şeyler ihmal edilmemelidir. Aile hayatı, izdivaç; insanın rahatı, huzuru, saadeti için kurulur. Bunları bozacak hallere, huzuru zedeleyecek durumlara asla meydan verilmemelidir.

Bir aile için riayet edilmesi gereken hususları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- * Karşılıklı nezâket ve iltifatla konuşmak,
- * Eşin meziyetlerini bazen kendine, çokça gıyabında söylemek,
- * Münakaşa etmemek,
- * Gönül kırıcı, üzücü söz söylememek,
- * Eşinin akrabasının aleyhinde bulunmamak,
- * Eşin işlerini, yemeklerini, konuşmalarını takdir edip teşekkür etmek,
- * Bilhassa geceleri vakitlice evinde, eşin yanında bulunmak, dışarıda işi uzayacakca müsaade almak,
- * Evin ve çocukların işlerini idare etmek,
- * Komşularla iyi geçinmek,
- * Evde faydalı kitaplardan oluşan bir kitaplık kurmak.

ANNE BABAYA KARŞI ÂDÂP

“Rabbin hoşnutluğu anne babanın hoşnutluğuna bağlıdır.”

Yeni doğan yavru için anne kucağı sığınaktır. Anne kucağında şefkatle büyüyüp hayata atılacak olan yavru zamanla iş ve meslek sahibi olacak, evlenecek, evlat sahibi olacak ve Allah ömür verirse nihayetinde yaşlanacaktır. Yaşlılıkta da tıpkı bebekliğinde olduğu gibi yine bir başkasının şefkatine, yardımına muhtaç olacaktır.

Bir büyük gönül insanı “Ben annemi nasıl sevmem ki?” diye sorduğu soruya yine kendisi şu cümlelerle cevap verir: “O, beni bir müddet karnında, uzun bir zaman da kucağında, ölünceye kadar kalbinin şefkat köşesinde taşımıştır. Ona saygısızlık göstermekten daha aşağılık bir şey bilmiyorum.”

Uzun yaşamanın sonu ömrün en sıkıntılı çağıdır. Çünkü bu çağda kulaklar duymaz, gözler görmez, dizler tutmaz olmuştur. Kişi kendi kendini kontrol edemez duruma düşmüştür. İşte bu vakit şefkatle büyütülen yavru-
ların duruma el koyma vaktidir.

Verene teşekkür etmek insani bir davranıştır. Evladını şefkatle besleyip büyüten anne ve babayı yaşlılık dönemlerinde incitmemek, onlara gönüllerini hoş edecek

tatlı ve güzel sözler söylemek de evladın yükümlü olduğu en önemli görevidir.

Anne babaya karşı yapılacak iyiliğin sınırı olmadığı gibi yeryüzünde anne ve babaya karşı gösterilecek saygının da sınırı yoktur.

“Sen babanın hakkına riayet edersen, oğlun da senin hakkına riayet eder” diyen Hazreti Ali “Baba ve annenin çocuklarına bırakacağı mirasın en üstünü iyilikle anılmak, güzel ve üstün bir terbiye, bir de her yönüyle itimata şayan arkadaşlar kazandırmaktır” der.

Dünya hayatında öğrendiğimiz bilgilerin hiçbiri, bir annenin bakışının, bir sözünün verdiği vermeye asla muktedir değildir.

Anne ve babaya iyilik etmeyi emreden âyet-i kerîmelerden başka Rasûlullah Efendimiz de anne babaya iyiliği tavsiye eder. Hatta müşriklerle yapılacak bir savaşa katılmak isteyen bir sahabeye “Git, yaşlı anne ve babana hizmet et.” şeklinde tavsiyede bulunur.

Yine bir sahabenin Resûlullah Efendimize “En fazla güzel muameleye lâyık olan kimdir ya Rasûlullah?” diye sorması üzerine “Annendir” cevabını verir. Bu cevabı üç kez tekrarlar ve dördüncüsünde “Babandır” diye buyurur.

Anne ve babanın emirlerine itaatsizlik “Şirkten sonra ki büyük günahların en büyüğü” olarak nitelendirilmiştir. Ancak bu emir ve yasaklar helal ve haramlar doğrultusunda olmalıdır.

Yine Peygamber Efendimiz; “Rabbin hoşnutluğu anne babanın hoşnutluğuna bağlıdır. Rabbin öfkesi ise, anne babanın öfkesine bağlıdır” buyurarak bir hakikati dile

getirmiştir.

Yüce Rabbimiz evladın anne ve babasına iyilik ve ih-sanda bulunmasını ısrarla ister.

Peygamberimiz, anne babanın evlat için verdiği mü-cadeleyi anlatırken, “Hiçbir evlat ana babasının hakkını ödeyemez. Ancak onu köle olarak bulup satın alır ve azat ederse belki” buyurmaktadır.

Unutulmamalıdır ki Peygamber Efendimiz, “Anne ba-ba, kişinin cennete girmesine vesile olacak en yüce kapı-lardan birisidir. Bu kapıdan girme fırsatını kaybetmek ya da değerlendirmek artık senin arzuna kalmış” buyur-muştur.

Anne ve babanın hakları evladı tarafından samimiyet-le gözetilir, onlara saygıda kusur edilmez ise bunun mü-kafaatını verecek olan Allah Teâlâdır.

Anne ve baba evlada yeryüzünde en çok iyiliği olan kişilerdir. Bu nedenledir ki evlât üzerinde pek çok hakka sahiptirler. Bu hakların tam anlamıyla ödenmesi ise mümkün değildir.

“Bir adam annesini sırtına almış, Kâ’be’yi tavaf ettiri-yordu. O esnada İbni Ömer’i gördü ve “Nasıl, ya İbni Ömer, annemin hakkını ödeyebildim mi?” diye sorar. İbni Ömer; “Hayır, seni karnında taşırken, bir nefes alıp vermesi anındaki zahmetinin dahi hakkını ödeyemedin” buyurur.

Cemiyetin temel taşı olan anne ve baba için söylenmiş nice şiirler ve nice özlü sözler vardır:

“Ey yetişkin insan! İhtiyarladığında çocuklarından bek-lediğin şey, senin babana yaptığın olmalıdır.” der bir dü-şünür. Bir başkası ise; *“Baba, koruma ve yardımın, anne*

şefkat ve sevginin sembolüdür” der.

Anne ve babanın fazileti çocuklarına bırakacakları en büyük servettir.

Anne için söylenen şu sözler kulaklarda küpe olarak kalmalıdır:

- * Ana gibi yâr, vatan gibi diyâr olmaz.
- * Ana kucağı insanın her yaşta aradığı yerdir.
- * Anasız ev ıssız geceye benzer.
- * Anam olsa da taştan olsa.
- * Ana kucağı, cennet bucağı.
- * Ananın hayır duâsı, babanın bedduâsı tutar.
- * Bir baba yüz öğretmene bedeldir.
- * Baba yaslandığın dağdır.
- * Baba gibi devlet ana gibi nimet bulunmaz.
- * Babanın kültürü oğuldan, annenin fazileti kızıdan

belli olur.

* Terbiye, bir anne ve babanın çocuklarına bıraktığı en kalıcı mirastır.

* Baba koruma ve yardımın, anne şefkat ve sevginin sembolüdür.

* Kul, ana babasına duayı unuttuğu zaman rızkı kesilir.

* Allah, anne babaya iyilik yapmayı ilahi gazaptan korunma vesilesi kıldı.

* Bir babanın çocuklarına yapabileceği en büyük iyilik onların annelerini sevmektir.

* Anne ve babalar evlatlarıyla ilgili olan bazı şeyleri duymazlar ama kalbiyle hissederler.

* Allah'ın rızası, anne ve babanın rızasındadır. Allah'ın öfkesi de anne babanın öfkesindedir.

* Bir annenin ve babanın fazileti, iyi yaşamı çocuklarına bırakacağı en büyük servettir.

* Anne ve babanızın kıymetini bilin, bir gün yanağını değil toprağını öpersiniz

KOMŞULUK ÂDÂBI

“Komşusu aç olduğu halde kendisi tok yatan bizden değildir.”

Yakın komşuya, uzak komşuya iyilik etmek toplum hayatının olmazsa olmazıdır. Peygamberimiz Hazreti Muhammed (s.a.v.) “Cebrail bana komşuyu o kadar tavsiye etti ki komşuyu komşuya varis kılacağını zannettim” buyurarak komşuluğun önemini vurgular. Başka bir hadis-i şeriflerinde ise; “Komşusu aç olduğu halde kendi karnını doyuran, mümin değildir” buyurmuştur.

Komşulara yardım ve ikramda öncelik en yakın olan komşudan başlar.

İnsanların birbirleriyle olan ilişkilerinin iyi yönde gelişmesi toplumda huzur ve güvenin sağlanması için önem arz eder.

Yüce İslam dini komşuluk ilişkilerine verdiği önemle aslında bugünün sosyal devlet yapısının temelini atmıştır. İslama göre komşu komşunun sosyal güvencesidir.

Komşunun komşuya iyilik etmesi, güzel davranması, onun karnını doyurması emir olarak verildiği gibi komşunun komşuya kötü davranması da en ağır bir şekilde

yasaklanmıştır. Komşusunu rahatsız edip anormal davranışlarla komşuyu korkuya sevk eden için Peygamber Efendimiz; “Allah’a ve ahiret gününe inanan, komşusuna eziyet etmesin” buyurur. Şerrinden emin olunmayan komşunun da imanının olmadığını yine Peygamber Efendimiz buyurmaktadır.

Kişinin gerçek mümin olabilmesi için yaşayış ve davranışlarına dikkat etmesi, muamelesinin düzgün olması, hiçbir kimsenin komşusundan dolayı malı, canı ve namusu için kaygı duymaması gerekmektedir.

Sahabeden birkaç kişi Peygamber Efendimize sorar; “Yâ Rasûlullah, komşunun hakkı nedir? diye. Peygamberimiz cevap verir; “Senden, isterse borç vermen, yardım dilerse yardım etmen, ihtiyacı olursa karşılaman, hastalanırsa ziyaret etmen, ölürse cenazesine iştirak etmen, bir hayırla sevinirse, beraber sevinip tebrik etmen, bir belâya uğrarsa üzüntünü belirtip teselli etmen, tenceren(de pişen)in kokusuyla ona eziyet etmemen veya ondan (pişenden) bir miktar ona da tattırman, üstün görünmemen yahut rüzgarını kesmek için binanı yükseltmemen, aldığın meyveden (turfanda) ona da vermen yahut göstermeden gizlice evine götürmen ki çocukları gördüğü zaman isteyip dolayısıyla onlara kızmamasın. Çocuğunu elindeki yiyeceklerle dışarı çıkartmamandır. Size ne söylediğimi anlıyor musunuz? Komşunun hakkını tam olarak ancak Allah’ın merhamet ettiği az sayıda kimseler yerine getirebilir.”

Peygamber Efendimizin bu anlamlı ve veciz sözlerini İbrahim Hakkı Hazretleri şöylece dile getirir.

Komşun;

- * Eğer senden bir nesne isterse veresin.
- * Eğer seni davet ederse, davetine gidesin.
- * Eğer senden yardım isterse, yardım edesin.
- * Eğer bir hayra ulaşırsa tebrik edesin.
- * Eğer bir musibet ulaşırsa tâziye de bulunasın.
- * Eğer hasta olursa ziyaret edesin.
- * Eğer ölüm erişirse cenazesine gidesin.
- * Eğer kayıp olur veya başına bir iş gelirse onu ve ehli iyalini muhafaza edesin.

Hasan Basri ise; “İyi komşuluk, sadece komşuya eziyet etmemek değil, onun verdiği eziyete de katlanmaktır” diyerek komşuluğun ehemmiyetini bir başka açıdan dile getirir.

Komşuluk ilişkilerinde maddi ve manevi yardımlaşmalar muhabbet bağlarını kuvvetlendirir ve birbirine karşı güven kazandırır.

Günümüzde birçok değerimiz gibi komşuluk münasebetleri de yozlaşmış, aslını kaybetmiştir. Özellikle çok katlı apartmanlarda oturanlar karşı komşusunu dahi tanımamaktadır.

Komşuluk münasebetleri İslami prensipler içerisinde sürdürülebilirse öncelikle ailede, mahallede, cemiyette düzen ve huzur sağlanır. İyi komşu her zaman sevinç ve huzura neden olurken kötü komşu ise üzüntü ve sıkıntıya neden olur.

“Komşu komşunun külüne muhtaçtır” sözü Kahramanmaraş’ta çokça kullanılan bir kalıp söz olup hakikati yansıtır.

Komşuluk ile ilgili olarak söylenmiş güzel sözlerden bazılarını ise şöylece sıralayabiliriz;

* Evden önce komşu, yoldan önce yol arkadaşı, yolculuktan önce yol azığı al. Komşunu sev ama arada ki duvarı kaldırma.

* Ev alma komşu al

* Komşunla kavga etme, misafir gider o kalır.

* Komşularından av kapmak aslanlara ayıptır, köpeklerle değil.

* Arkadaşsız ederiz ama komşusuz edemeyiz.

* İyi komşu aileden, kötü komşu gaileden sayılır.

* Komşusu aç ve çıplak yatarken rahat uyumak, düşkünlerin hatırını sormamak, kötülerini dostlar seviyesinde tutmak, insan için utandırıcıdır.

* Büyük şehirlerdeki komşuluklar ekseriya, birbirinin ahvalinden habersiz olan ölümlerin mezar komşuluğuna benzer.

* Herkes dünyanın düzene girmesini ister, fakat çabayı komşusundan bekler.

* Kötü komşudan evinizi, kötü arkadaştan ziyaretinizi uzak tutunuz.

* Şerrinden komşusunun emin olmadığı kimse cennete giremez.

* İki kişi birden davet edecek olursa sen kapısı en yakın olana git. Çünkü kapısı en yakın olan en yakın komşudur.

* Hayırlı komşu, hayırsız akrabadan iyidir.

Yakınında güler yüzlü ve tatlı sözlü komşuları bulunan bir evin, kıymeti ve fiyatı fazladır.

* Bir semtin sokak hayvanları sizden kaçmıyorsa orada yaşayın; çünkü komşularınız güzel insanlardır.

* Hain bir kardeşten can ötedir iyi bir komşu.

YETİM VE KİMSESİZLERE KARŞI ÂDÂP

“Yetimlere iyilik etmek, onları yedirip doyurmak mümin toplumlar için en önemli kuraldır.”

Henüz yetişkinlik çağına gelmeden babası vefat etmiş olanlara yetim denir. Yetimler, babalarını, dayanaklarını kaybetmiş kimseler olarak toplumun en zayıf ferdidir. Başkalarının himayelerine muhtaçtırlar. Onlar, sosyal hayatın kaçınılmaz gerçekleridir. Sosyal hayatta mutlaka özel ya da resmi kişi ve kurumların şefkat eline, eğitim ve öğretimine muhtaçtırlar. Yetimlere sahip çıkılmaması hem kamu vicdanı için bir yük hem de toplum için son derece zararlıdır.

Tarih boyunca çeşitli nedenlerle savaş halinde bulunan toplumlar hem kendi milletinde hem de karşı tarafta çok sayıda erkek ölümlerine sebep olurlar. Bu ölümlerin en büyük mağdurları ise dul kalan kadınlar, öksüz ve yetimlerdir.

İslam tarihinde Uhut savaşında şehit olan 72 sahabinin eşleri dul, çocukları yetim kalmıştı. Savaş 72 ailenin yegâne sosyal güvencesi olan evin erkeğini, yani babayı aileden koparmıştı. Bu ailelerin, şehit olan evin erkeğin-

den başka hiçbir sosyal güvencesi yoktu.

Cahiliyye devrinde yetimlerin mal ve servetlerine göz koyan kimselerin varlığı kaynaklarda açıkça belirtilmektedir. Yetim kızların malları sebebiyle dengi olmayan kimselerle nikahlandırıldıkları ya da elleri arasında tutularak kimse ile evlenmesine müsaade edilmediği bilinen hakikatlerdir. Bu tür kötü davranışlar kökünden yasaklanmıştır.

Kutsal metinler yetimlerin mallarını haksızlıkla yiyenlerin, ancak karınlarına ateş doldurduklarını, ayrıca onların çalgın bir ateşe gireceklerini bildirir.

Allah Teâla bu buyruğu ile cahiliyye devrinde yapılan uygulamaları müminler için menetmekle birlikte onların zayıf ve kimsesiz kişilere haksızlık etmesinin de önünü kesmiş olmaktadır.

Yetimlere iyilik etmek, onları yedirip doyurmak mümin toplumlar için en önemli bir kural olmuştur. Hatta bu kural yerine getirilirken yapılan iyiliklerin ancak Allah rızası için yapıldığını düşünerek en iyi şekilde yerine getirilmesi gerekir. Yapılan iyilikler başa kalkılmaz.

Unutmamak gerekir ki nice yetimler, kendileri ile ilgilenen birileri var olduğu için kötülüklerden uzak kalmış, insanlık alemine hizmet etmişlerdir.

Sözün özü; “Yetime karşı şefkatli bir baba gibi ol! Onu asla hor, küçük ve zelil görme! Hiç kimse sahip olmasa da mutlaka onun üzerinden elini çekmeyen Yüce Rabbi vardır.”

EV HALKINA KARŞI ÂDÂP

“İslamiyette *ev içerisinde de mahremiyetin korunması emredilmiştir.*”

İnsanoğlu tarihin her devrinde sığınıp korunacağı bir mekân arayışında olmuştur. İlk insanların mağaraları yaşam yeri olarak seçmelerindeki sebep emeksiz, zahmetsiz bir sığınak olmasıdır.

Yeryüzündeki ilk ev kâbedir. Rivayetlere göre Hazreti Adem ile Havva cennetten çıkarıldıktan sonra yeryüzünde Arafat'ta buluşurlar. Beraberce Batı istikametinde yürüyerek şimdiki Kabe'nin bulunduğu yere gelirler. Hazreti Adem şükür makamında Rabbine ibadet etmek ister. Cennette iken, etrafında tavaf ederek ibadet ettiği nurdan sütunun tekrar kendisine verilmesini diler. Hazreti Adem'in isteği üzerine cennetteki nurdan sütun orada tecelli eder. Hazreti Adem o nurdan sütunun etrafında tavaf ederek ibadetini yapar.

İlk ev olan Kâbe'nin inşasından sonra insanoğlu yaşam şartlarına, inançlarına, ihtiyaçlarına örf ve âdetlerine göre kendine bir sığınak bir ev temin etmeye başlar.

Konar göçer toplumlar tek bölmeli çadır veya basit

evlerde oturmuşlardır.

İslamiyette ev içerisinde de mahremiyetin korunması emredilmiştir. Özellikle çocukların öğrenme dönemleri önem kazanır. Çocuk her şeyi görmemeli, her şeyi bilmemelidir. Allah Teâla Nur suresinde şöylece emreder:

“Ey iman edenler! Sağ elinizin malik olduklarıyla henüz büluğa ermemiş olan çocuklarınız, şu üç vakitte odalarınıza girmek için sizden izin istesinler: Sabah namazından önce, öğle sıcağından ötürü yatak odanıza çekilip elbisenizi çıkardığınız vakit ve yatsı namazından sonra... Bu üç vakit sizin için avrettir. Bunların haricinde birbirinizin yanına izinsiz girip çıkmanızda size de onlara da bir günah yoktur. Allah sizin için ayetlerini böyle açıklıyor. Allah her şeyi bilir, her şeyi yerli yerince yapar.” (24/58)

Mahremiyetin sağlanması için öncelikle yaşam yerlerimiz evlerimiz buna müsait olmalıdır. Bir evde en azından ebeveyn ile çocukların yatak odalarının ayrı olması gerekir. Birlikte yaşanılıyor ise büyükanne ve büyükbabanın odası, anne ve babanın odası, çocukların odası, çocuklar büyümüş ise erkek çocuk için ayrı, kız çocuğu için ayrı odaların olması gerekir.

Birlikte kullanılacak alanlar ise oturma odası, yemek odası, mutfak, banyo, tuvalet olarak sıralanabilir. Allah Teâla'nın Nur suresinde de emrettiği üzere hiç kimse birbirinin yatak odasına izinsiz girmemeli, ev içerisinde dahi giyim kuşam âdâbına dikkat edilmelidir. Unutmamak gerekir ki iffet ve haya duygusu ailede kazanılır.

Bu duygunun sağlıklı bir şekilde kazanılması için de anne ve baba, nine dede ve evlatların kesinlikle ayrı

odaları olmalıdır. Hane halkı birbirinin odasına girerken izin almalıdır. Yetişkin çocuklar; sabah namazından önce, öğleyin ve yatsı namazından sonra izin almadan asla anne ve babasının odasına girmemelidir. Ergenlik çağına girmiş olan çocuklara bu eğitim verilmeli, kesinlikle ihmal edilmemelidir.

KARDEŞLİK ÂDÂBI

*“Kendinize Allah yolunda kardeşler edininiz.
Çünkü onlar dünya için de âhîret için de lâzımdır”*

“İki kardeş iki el gibidir. Biri ötekini, öteki berikini yıkar, (temizler)” der büyükler.

Hazreti Ali (r.a) ise; “Kendinize Allah yolunda kardeşler edininiz. Çünkü onlar dünya için de âhîret için de lâzımdır” buyurur.

Kardeş ve kardeşlik üzerine söylenmiş onca sözün üzerine Martin Luther King’in şu tespitine kulak vermek gerekir: “Kuşlar gibi uçmasını, balıklar gibi yüzmesini öğrendik, ancak bu arada çok basit bir sanatı unuttuk. Kardeş olarak yaşamayı.”

Mekke’den Medine’ye hicret eden Muhacirler Ensardan sıcak bir alaka ve misafirperverlik görürler. Medineli Ensar kardeş olarak kabul ettikleri Muhacirlerin barınabilmeleri için kendi arazilerine kendi elleri ile binalar yaparak Mekke’den hicret etmiş olan sahabelere barınaklar yaparlar.

Muhacirden olan Abdurrahman b. Avf’in başına gelen olay dikkat çekicidir:

Abdurrahman b. Avf Medine’ye hicret ettiğinde Hz.

Peygamber Efendimiz Abdurrahman b. Avf ile Ensar'dan Sa'd'ı kardeş olarak ilan eder.

Ensar'dan olan Sa'd, Abdurrahman b. Avf'a;

“İşte mallarım; onların yarısını sana veriyorum! der.

Abdurrahman b. Avf ise bu teklife şu cümlelerle cevap verir:

“Allah sana mallarından bereket ve aile efradına selâmet versin!.. Sen bana sadece şu şehir çarşısına nereden gidilir onu söyle!” der.

Abdurrahman b. Avf'a çarşmayı gösterirler. Çarşıda yaptığı alışverişten kâr eden Abdurrahman b. Avf akşama doğru yiyecek-içecek alabilecek kadar yeterli miktarda para kazanmıştır. Kimseye yük olmadan bu şekilde hayatını sürdüren Abdurrahman b. Avf bir müddet sonra, Resulullah'ı ziyaret ederek, evlendiğini, zevcesinin mehriğini de ödediğini, üstelik bir de düğün tertiplelediğini, bunların tamamını da kendi kazancı ile gerçekleştirdiğini belirtir.

Tarih boyunca en güzel kardeşlik örnekleri Ensar ile Muhacir arasında olmuştur. Medineli Ensar yiyeceğine, içeceğine, meskenine ve hatta arada hiçbir kan bağı bulunmadığı halde, mirasına dahi Muhacir'i ortak etmiştir. Ensar ile Muhacir arasındaki bu kardeşlik bağından çıkartılması gereken ibretler vardır.

Her şeyden önce kardeşlik hakkını, kendi hakkından önde tutmak gerekir.

Kardeş kardeşe ihtiyaçlarını söylemeden, hemen onun ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmalıdır.

Kardeş kardeşin kusurlarını gizlemeli, onun hakkında güzel sözler söylemelidir.

Biri diğerini anarken iyilik ve dua ile anmalıdır. Onun nefisini kendi nefisinden üstün tutmalıdır.

Kardeşler birbirlerine karşı tatlı dille hitap etmeli, şefkat göstermelidirler.

SELAMLAŞMA ÂDÂBI

“Selam, kalpteki insan sevgisinin sözle başka gönüllere girebilen biricik barış elçisidir.”

Sosyal bir varlık olan insanın birbiri ile olan ilişkilerini devam ettirmesinin yolu menfaatin ötesinde bir özveri gerektirir. Bu da insanın birbirine olan saygı, sevgi merhamet ve muhabbetidir. Peygamberimiz Hazreti Muhammed (s.a.v) insanlar arasındaki sevgiye öylesine önem vermiş ki bir hadisi şeriflerinde; “İman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de gerçek mânâda iman etmiş olamazsınız” buyurur. Bu hadisi şerifin hemen devamında ise insanların birbirini sevmelelerinin yolunu yordamını gösterir; “Yaptığınız takdirde birbirinizi seveceğiniz şeyi size söylemedim mi? Öyleyse aranızda selamı yayınız” derken insanların birbirini sevmesinin yolunun selamlaşmaktan geçtiğini haber verir. Selam; barış, esenlik, rahatlık manasına gelir.

Herhangi bir ortamda karşı karşıya gelen iki insanın birbirine selam vermesi o iki insanın gönlünde karşılıklı bir bağ oluşturacağı gibi karşılaştığı insandan emin olmasını, ona güven duymasını da sağlar.

Karşılıklı sevgiyi artırıcı bir başka davranış olarak da

Peygamberimiz hediyeleşmeyi tavsiye eder. İnsanların birbirine hediye takdim etmesi sevgiyi artırır. Çünkü hediyeleşmek kalplerden kını giderir ve kardeşler arasında sevgi ve yakınlık vücuda getirir.

Selamı tanımlayıp yorumlayan büyükler;

“Selam, yüce Mevlâmızdan bir rahmettir, der.

Selam, sosyal alanda gerçek mümin olmanın birinci şartıdır, der.

Selam, müminin mümine duasıdır, der.

Selam, güler yüzle birlikte verilebilecek en güzel sadakadır, der.

Selam, insana saygının alametidir, der.

Selam, insana verilen bir güvencedir, emniyet muştusudur, der.

Selam, insanlık âlemine barış çağrısıdır, der.

Selam, kalpteki insan sevgisinin sözle başka gönüllere girebilen biricik barış elçisidir, der.

Selam, dünyada beşerî ilişkilerin en anlamlısı, sosyal ve medenî iletişimin yegâne sembolü, gönül kapılarının anahtarı, barışın alameti ve ahirette “Selamet yurdunun” fon müziğidir...” diyerek toplum hayatında selamlaşmanın ne kadar önemli olduğunu bize bildirir.

Karşılıklı selamlaşma ile ilgili olarak önce davranıp bize birileri selam verdiğinde biz de ondan daha güzelıyla karşımızdakine selam verip ona dostluğumuzu, güvenilirliliğimizi iletmemiz gerekir. Selam toplumumuzun tüm dinamikleri tarafından tavsiye edilen bir davranış şeklidir.

Toplumların örf ve âdetlerine, gelenek ve görenekleri-

ne göre selamlaşmanın şekli değişebilir. Her inanç sistemi de kendi selamlaşma şeklini belirleyebilir. Toplumların selamlaşma şekli incelendiğinde en yaygın olanın Mecusilerde olduğu gibi eğilmek, iki büklüm olmakla yapıldığı görülür. Özellikle hükümdar ve beylerin karşısında yerlere kadar eğilmenin yaygın olduğu bilinir.

Müslümanlar arasındaki selamlaşma şekli ise karşılaşan iki müminin başı dik, alını açık ve dudağında tebesüm ile ilk davrananın “es-selâmu aleyküm” (Allah’ın selamı esenlik ve güveni üzerine olsun) demesi, karşılığını ise “ve aleykümselam ve rahmetullah” (Allah’ın selamı ve rahmeti sizin üzerinize olsun) şeklinde almasıdır. Selamı önce veren daha çok sevap kazanır. Selam vermek sünnet, almak ise farzdır.

Resulullah Efendimizin “Allah indinde insanların en hayırlısı selama önce başlayan kimsedir” buyurması ise müminlerin karşılıklı selamlaşmada birbiri ile yarış etmesini getirmiştir.

İnsanların birbirine güvenmesinin ilk basamağı selamlaş maktır. Selamlaşmak birbirine yabancı insanların kaynaşma sına vesile olur. Toplum içerisinde barışı ve huzuru sağlar.

Bir topluluk arasına giren kişi oradakilerin kendisine selam vermesini beklemeden orada bulunanlara kendisinin selam vermesi uygundur.

Bir topluluğa girerken selam verildiği gibi topluluktan ayrılırken de selam vererek ayrılmak gerekir.

Karşılaşılan kişiye selam vermek için onun tanış olması gözetilmez. Tanış olsun olmasın herkese selam verilir ve ilk selamı veren kârdadır.

Selamın bir saygı ve sevgi belirtisi olduğunu unutmamak gerekir. Konuşurken, ağızda bir şeyler var iken, eller cepte iken selam almak veya selam vermek görgüsüzlüktür.

Selamlaşmada uyulması gereken görgü kuralları ise şunlardır:

- * Yaşça küçük olan büyüğüne,
 - * Yürüyen oturana,
 - * Merdivenden inen çıkana,
 - * Ortama giren orada bulunanlara,
 - * Az olan çoğa,
 - * Ast, üste öncelikli olarak selam verir.
 - * Kalabalık ve sessiz ortamlarda çevreyi rahatsız etmemek için baş ile sessiz selam vermek daha uygundur.
 - * Verilen selamı almak bir yükümlülüktür. Verilen selamı görmezden gelmek veya almamak saygısızlıktır.
 - * Selama aynıyla veya daha güzeliyle cevap verilmelidir.
 - * Selamlaşma anında oturanın ayağa kalkması, eller cepte ise cepten çıkartılması ve göz teması olması uygun olur.
 - * Baş ile verilen selama baş ile cevap verildiği gibi sözlü olan selama da söz ile cevap vermek gerekir.
- Selamlaşmanın ardından taraflar ya yürüyüşlerine devam eder ya da konuşmak için duraklarlar. Yürüyüşe devam edilmemiş de duraklanmış ise el sıkışmak veya kucaklaşmak gerekir.

TOKALAŞMA ÂDABI

“Bir mutluluk veya üzüntü paylaşımında tokalaşmak insanın içine huzur verecektir.”

Tokalaşmak karşılaşmaktan duyulan sevincin, memnuniyetin ifadesi olup selamlaşma ile başlar. Tokalaşmak şekil itibariyle farklılık gösterse de musafahalaşma ile eş anlamlıdır. Sevginin dışı yansıması olan tokalaşmak insanın içinde varsa kini ve düşmanlığı giderir. İnsanlar arasında muhabbet köprüsü kurar. Kin ve nefreti ortadan kaldırır.

Tokalaşmak içerisinde derin anlamlar taşıyan bir hareket tarzıdır. Karşıdakine teslim olma, güvenme, sevme ve sayma belirtisidir.

Tokalaşmak tek elle yapılırken musafahalaşma iki el ile birlikte yapılır. Musafahalaşılırken göz teması kurularak kardeşlik bağı güçlendirilir. Musafahalaşmada el ele tutuşulurken karşılıklı dua veya iyi temennilerde bulunulur. Bu kardeşliği artırıcı bir tutumdur. Peygamber Efendimiz musafahalaşmanın önemini vurgulamak için “İki Müslüman birbiri ile karşılaşır da el sıkışırlarsa, günahları bağışlanır” buyurur.

Tokalaşma güven ve samimiyet belirtisi olduğu gibi

sevgi ve saygı ifadesidir de. Tokalaşmanın yapılacağı zamanlar; karşılama, uğurlama, tanışma, tebrik etme, taziyede bulunma zamanlarıdır.

Tokalaşmak için karşı tarafa sağ el uzatılır.

Tokalaştığımız kişiyle ya daha önceden tanışıyor olmak veya yeni tanıştırmış olmak gerekir. Tokalaşmak dostça olmalıdır. Tutulan el çok sallanmaz. Eli uzun süreli tutmak da ayıp sayılır.

Büyüklerin eli sıkılırken vücut bir miktar öne doğru eğilerek saygı iadesi gösterilir.

Kadınlar tokalaşma yerine birbiri ile sarılmayı tercih ederler.

İletişim açısından önemli bir eylem olan tokalaşma içerisinde birçok incelikleri de barındırır. Bu inceliklerden en başta geleni tokalaşmak için ilk olarak kimin elini uzatması gerektiğidir.

Batılı kaynaklar tokalaşmada el uzatma önceliğinin cinsiyet ve statü ile ilgili olduğunu kaydeder. Buna göre erkek ile kadının tokalaşması durumunda erkeğin tokalaşmak için öncelikli olarak el uzatması uygun görülmez. Burada öncelik bayana aittir. Resmi ilişkilerde ise öncelik üste aittir. Üst elini uzatmadan astın el uzatması kabalık sayılır.

Tokalaşmak için el uzatma önceliği gibi tokalaşmanın bitimini belirlemede de bir öncelik sıralaması vardır. Tokalaşma genel olarak tokalaşmayı başlatan tarafından bitirilir. Tokalaşma 3-4 saniye sürer. Bir mutluluğun veya bir acının paylaşımında iki taraf arasındaki insani bağa bağlı olarak bu süre uzayabilir.

EL ÖPME ÂDÂBI

“Saygı sebebi ile el öpen kişi nefisini yenen kişidir.”

El öpme sevginin, saygının en zirveye ulaştığı andır. Sevgi, saygı ve nezaket belirtir. Batı toplumlarından ziyade Doğu toplumlarında yaygındır.

Saygı sebebi ile el öpen kişi nefisini yenen kişidir. Mütevaziliğin uç noktasındadır.

El öptüren kişi ise el öpenin sevgi ve muhabbetini kabullenendir. Cahiliye döneminde el öptüren kişide gurur, büyülenme ve kibirlenme hissi doğurduğundan eğilerek el öpme İslam inancında uygun görülmemiştir. Yalnız selamlaşarak girilen toplum içerisinde küçük olanların büyüklerin ellerinden öpmesi, büyüklerin de küçüklerin alınlarından veya yanaklarından öpmeleri uygulanan bir gelenektir.

El öpme, özel bir nedeni olmaksızın küçük ile büyüğün, karşılaşması anında gerçekleşir. Büyüğün eli sağ el avucu içine alınır, avucu aşağı dönük olacak şekilde elin üstü dudaklara ve alna götürülür. Büyüğün eli alna değdirildikten sonra saygı ile yavaşça bırakılır.

Böylece el öpme gerçekleşmiş olur. Genellikle eli öpülen büyük de küçüğün alnından veya yanaklarından

öper. Bir sevgi ve saygı ifadesi olarak yaşlıların, aile büyüklerinin ve sevilip sayılan saygın kişilerin özellikle önemli günlerde ellerini öpmek güzel bir örf ve âdettir.

Kişi öpülmek üzere elini uzatmamış ise eli kendimize doğru çekerek öpmeye çalışmak uygun olmaz. Uzatılan eli öpmemek de saygısızlık sayılır.

Güzel bir örf ve âdet olan el öpme toplumumuzda kabul görmüş bir gelenektir. Bu, büyüklere karşı bir hürmet ve saygı âlameti olarak yapılagelmektedir. Özellikle bayramlarda küçükler anne ve babanın, öğretmenin, aile büyüklerinin ellerini öpmektedir. El öpmeyi bir alışkanlık haline de getirmemek gerekir.

Gösteriştten uzak yaşamayı şiar edinen ilim sahibi kişiler genellikle öpülmek istenen eli geri çekerek öptürmek istemez.

El öpmek bir âdet ve anane haline gelmiştir.

Geleneklerimizdeki bir diğer öpme şekli ise yanaktan öpmedir. Tanıdık ve akrabaların yanaktan öpüşmesi dostluk ve samimiyet ifadesidir. Yanaktan öpme, dudağı yanağa değdirmeden yüzü yanaktan birbirine değdirmeye şeklinde gerçekleşir. Dostluk ve samimiyet işaretidir.

Büyükler el öpmenin sınırlarını ve şeklini şu cümlelerle özetlemiştir:

- * Çocuk, sevgi sebebiyle yanağından,
- * Anne ve baba rahmet sebebiyle başından,
- * Kardeşler, şefkat sebebiyle alınlarından,
- * İlmiyle âmil âlimler, adaletli hâkimler ve benzeri hayırlı kişiler, selâmlama amacıyla ellerinden öpülür.

SEVGİ ÂDÂBI

“Bütün şiiirlerde söylediğim sensin”

İnsan olmanın en önemli vasfı sevgi olup kişiyi Allah’a götüren bir yoldur. Kalplere sevgiyi yerleştiren O’dur. Bütün sevgilerin kaynağı ve varlık sebebidir. Sevendir, sevilendir. O sonsuz sevgisi sayesinde ki tüm varlıklara rızık verir.

Allah’ın kullarına duyduğu sevgi ve şefkât hiçbir şekilde tanımlanamayacak denli büyüktür. Rasulullah Efendimiz, telaş ile kayıp çocuğunu arayan, bu arada da bulunduğu her bir çocuğu bağrına basıp emzirmeye çalışan bir kadını göstererek, “Bu kadının çocuğunu ateşe atabileceğini düşünebilir misiniz? (İşte) Allah’ın kullarına merhameti bu annenin yavrusuna duyduğundan çok daha fazladır” buyurur.

Allahü Teâla sevdiği kulunun âdeti işiten kulağı, gören gözü, tutan eli, yürüyen ayağıdır. Bu hakikatin bilincinde olan Müslüman’ın yüreğinde yer verdiği en büyük sevgi şüphesiz ki Allah sevgisidir. Diğer bütün sevgiler, Allah’ı sevmenin gereğidir.

İnsanların kalbine anne baba sevgisini, kardeş sevgisini, eş sevgisini, çocuk sevgisini yerleştiren de yine

Allahü Teâlâdır.

“Bütün şiiirlerde söylediğim sensin” diyen şair bu sevgiyi şu mısralar ile ölümsüzleştirir:

“Bütün şiiirlerde söylediğim sensin

Suna dedimse sen Leylâ dedimse sensin

Seni saklamak için görüntülerinden faydalandım

Salome'nin Belkıs'ın

*Boşunaydı saklamaya çalışmam öylesine aşikârsın bel-
lisin*

Kuşlar uçar senin gönlünü taklit için

Ellerinden devşirir bahar çiçeklerini

Deniz gözlerinden alır sonsuzluğun haberini

Ey gönüllerin en yumuşığı en derini

Sevgili

En sevgili

Ey sevgili

Uzatma dünya sürgünümü benim”

Kalplere sevgiyi yerleştirecek olan şey, davranışlardır. Kâmil insan olmanın yolu sevgiden geçer. Zira insan, sevgi sayesinde kuvvetli bir imana sahip olur.

Peygamber Efendimiz bu hakikati şu cümlelerle ifade etmiştir: “Şu üç özellik kimde bulunursa o kişi imanın tadına erer: Allah ve Rasulünü herkesten çok sevmek, sevdiği kişiyi sadece Allah için sevmek, imandan sonra küfre dönmekten, ateşe atılmaktan çekindiği gibi çekinmek.”

Davud (a.s) ise Allah'ın sevgisini kazanmak için şu duada bulunur:

“Allah’ım, senden seni sevmeyi, seni seven kişiyi sevmeyi, senin sevgine ulaştıran ameli isterim. Allah’ım, senin sevgini bana kendimden, ailemden ve soğuk sudan daha sevimli eyle.”

Sevgi imanın özüdür. Sevgiye kapılarını açmamış bir kalp mümin kalbi olamaz. Allah Rasulünün bu husustaki şu sözleri düşündürücüdür: “İman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olamazsınız.”

Allah ve Rasulüne olan sevgi kulun cennete girmesine vesiledir. Zira “Kişi sevdiği ile beraberdir.

Sahabenin Allah Rasulüne olan sevgisine karşılık Allah Rasulünün de sahabesine karşı olan öyle bir sevgisi var ki bu sevgiyi ancak Allahü Teâla dile getirebilir.

Sevgi, şefkat ve merhamet duygularının ortaya çıkması ve kuvvetlenmesinin biricik vasıtasıdır. İnsanların birbirlerini sevmelerini imanın bir gereği olarak gören sevgili Peygamberimiz bir hadisi şeriflerinde “Hiçbiriniz kendisi için istediğini kardeşi için de istemedikçe hakkıyla iman etmiş sayılmaz” buyurur. Bu buyruk açık bir şekilde iman etmenin şartının sevgiden geçtiğini bize bildirmektedir.

İnsanlar arasında sevgi ve saygı gösterilmesi emredilenlerin en başında anne ve baba gelir. Anne ve babaya karşı “of” bile denmesi kesinlikle yasaklanmıştır. Ayrıca akrabalarla sevgi bağlarının devam ettirilmesi, ilişkinin kesilmemesi, büyüklerin çeşitli vesilelerle ziyaret edilmesi emrolunmuştur.

Örneğimiz, rehberimiz olan sevgili Peygamberimiz canlı cansız bütün mahlukata karşı sevgi ile yaklaşmış,

hatta hayvanlara, bitkilere karşı da sevgi duymuş ve ümetine de bu şekilde tavsiyede bulunmuştur.

Sevgi, insan ruhunun derinliklerine işleyen bir duygudur. Sevgi insanı kör ve sağır eder. Kişi sevdiğinin hatalarını ve yersiz davranışlarını görmez, duymaz.

Sevgi, kötülüğü yok ettiği gibi, iyiliği de yaymaktadır, katı kalpleri yumuşatmakta, insan doğasının en saf yönünü oluşturmaktadır. Sevgi, insanlığın dayandığı en büyük hakikattir.

Sevgi ile ilgili söylenmiş güzel sözlerden bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz;

- * Sevmek inanmak demektir.
- * Öğrendik ki her yarayı saran zaman değil sevgidir.
- * Sevgi, doğanın ikinci güneşidir.
- * Kapımıza değil kalbimize vuran buyursun.
- * Sevgi, dostlara saygılı olmakla güçlenir.
- * İnsan sevmeye başladı mı yaşamaya da başlar.
- * Hayat küçük şeylerden oluşur, sen seversen büyük olurlar.
- * İnsan, yalnızca sevdiği zaman kötülük etmez.
- * Sevginin bulunmadığı yerde, akli da arama.
- * Bir mum diğer bir mumu tutuşturmakla ışıktan bir şey kaybetmez.
- * Amaç, sevgi uğruna ölmek değil; uğruna ölünecek sevgi bulmaktır.
- * Her şeyden önce birbirinizi candan sevin. Çünkü birçok kötülüğü örter.
- * Her yerde olmak gibi bir duan varsa; gönüllere gir. Çünkü sevenler; sevdiklerini gönüllerinde taşırlar.

MERHAMET ÂDÂBI

*“İnsanlara merhamet etmeyene
Allah da merhamet etmez”*

Üstad Necip Fazıl Kısakürek “Reis Bey” adlı tiyatro eserinde merhameti “ıdamlık suç” olarak tanımlayan bir hâkimin değişimini dile getirir. Katı kalpli ve merhametsiz bir hâkimken yaşadığı olaylarla kalbi yumuşayan Reis Bey, kumarhanedeki kumarbazlara hitaben şu hakikati dile getirir;

“-Çocuklar, insana acıyın! Kendinizden başka, kimse de suç aramayın! Eğer yankesici ciğerlerinizi söküp götürmeye geliyorsa, ciğerlerinizi muayeneden geçirin!... Ne suçu var diye... Kadın, güzelliğini; banka, parasını; memur, insafsızlığını, kanun, idraksizliğini muayeneden geçirsin!” der.

Sonra devam eder:

“(Kaatile) Sen bu akşam kumarda beş yüz lira kaybettin. Düşün, bu parada ne kadar insan ve emek hakkı var... Eğer, bir hamal sırtında elli kiloluk yükü bir kilometre ötesine iki buçuk liraya taşırsa, bu beş yüz liranın karşılığı, iki yüz hamal emeğidir yahut bir hamalın iki yüz kilometrelik emeği... Tam yedi yüz on beş ekmek

parası... Bayram sabahı, boynu bükük, bilmem kaç öksüzün kundura bedeli... Şu kadar kefen yahut kundak bezi; bu kadar ah vah yahut oh, eh karşılığı... Düşünmeye kurcalamaya lüzum yok, çocuklar! Acımak düşündürmektir, acımak bulmaktır. Acıyın, yeter!... Can taşıyan, yüreği atan her yaratığa acıyın! Ağzından kemiğini çaldiran köpeğe, her parçası ayrı ayrı kıvranan solucana, tabanı yanan çakala... Hepsinin üstünde insana; buruş buruş, alnı ve çenesiyle göz yaşı döken insana acıyın!” derken merhamet duygusu en üst seviyededir.

Allah Rasulünün “İnsanlara merhamet etmeyene Allah da merhamet etmez” buyruğu ise günlük yaşamda merhametin ne kadar önem taşıdığını bizlere anlatır.

Merhamet, esirgemektir,

Merhamet, şefkattir,

Merhamet, acıdır,

Merhamet, insaflı olmaktır,

Merhamet, kalp inceliği ve gönül yumuşaklığıdır.

Merhamet, Allah'ın Rahmân isminin tecellisidir.

Kur'an ahlâkını benimseyen müminler Allah Rasulünün tavır ve davranışlarını da kendisine rehber edininir.

Müminler; birbirini sevmeye, birbirlerine merhamet ve şefkat göstermeye, tıpkı bir organı rahatsızlandığında diğer organlarda uykusuzluk ve yüksek ateşle bu acıyı paylaşan bir bedene benzer.

Allah'a imanı olan kişi merhamet sahibidir. Aksini düşünmek mümkün değildir. “Yeryüzündekilere merhamet edin ki, Allah da size merhamet etsin” buyuran Peygamber Efendimiz merhametin kapsamının sadece insanlarla sınırlı olmadığını, tüm bir mahlûkata merha-

met edilmesi gerektiğini belirtir.

Üstad Necip Fazıl Kısakürek “Can taşıyan, yüreği atan her yaratığa acıyın! Ağzından kemiğini çaldıran köpeğe, her parçası ayrı ayrı kıvranan solucana, tabanı yanan çakala...” demiyor muydu?

Nurettin Topçu ise “Merhamet yoksa bir kalpte, o kalbin bir insana ait olduğunu düşünmek de mümkün değildir” der.

Allah’ın rahmetine talip olan kişinin şefkat ve merhameti bir yaşam biçimi olarak kabullenmesi gerekir.

Allah bir insanı helak etmek, cezalandırmak istediğinde, onun kalbinden önce utanma duygusunu, son olarak da merhameti kaldırır. Kalbinden merhameti alınan kimse ise ebediyen Allah’ın rahmetinden yoksun kalacaktır.

Peygamber Efendimizin torunları ile oynayıp, onları öpüp okşadığını gören bir bedevinin “Biz çocuklarımızı öpüp okşamayız” demesi üzerine Peygamber Efendimiz “Allah senin kalbinden merhameti çekip almışsa ben senin için ne yapabilirim ki!” buyurur.

Yeryüzünde merhametin timsali annelerdir. Annelerin merhamet duygularını ele alan yaşanmışlıklar her gün, her an çevremizde cereyan etmektedir.

Allah’ın tüm bir mahlukata engin bir merhametle muamele ettiği ve mahlukata gösterilen merhametin insanı Allah’a yaklaştırdığı unutulmamalıdır.

Merhamet ile ilgili güzel sözlerden bir seçkiyi şöylece sunabiliriz:

* Merhamet kitaplardan öğrenilmez. Merhamet, merhametli olanlardan öğrenilir.

- * Merhamet görenin de gösterenin de kalbini ısıtır.
- * Vicdan barındıran bir el, içinde merhamet olan bir yürek ve gülüşünde samimiyet taşıyan bir yüzden güzeli yoktur.
- * Hayatınızda merhametli insanlara yer verin...Onlar üzseller bile istemeden üzerler ve gönül almasını çok iyi bilirler.
- * Merhametli olmak ağlayanla ağlamak değildir. Ağlayanın gözyaşını dindirecek bir çözüm yolu bulmak ya da bulmaya çalışmaktır.
- * Merhamet acımak değil acıtmamaktır.
- * İnsanların seçkini, faydalı olan kimsedir.
- * Halk nazarında muteber kimse merhametli olan kimsedir.
- * Merhamet olmazsa fazilet kuru kelimedir.
- * İnsanın merhameti, yumuşaklığı ve cömertliği kendisini düşmanlarına bile sevdirebilir.
- * En az merhamet gösterenler, en büyük günahları işleyenlerdir.
- * Merhamet en etkili silahtır; kalbe kadar işler ve ebediyete kadar iyileşmeyecek yaralar açar.

MİSAFİRLİK ÂDÂBI

“Allah’a ve ahiret gününe inanan müminler misafirine ikramda bulunmayı bir ibadet olarak görür.”

Allah rızası için kurulmuş bir aile yuvasında evin hanımına ve erkeğine düşen birtakım görevler vardır. Misafire ikram hususundaki vazifelerin önemli bir kısmı evin hanımına düşer.

Misafirlik farklı şekillerde olabilir. Bunlardan ilki yorucu uzun bir yolculuk esnasında gecenin şerrinden, soğuk ve sıcaktan ve vahşi hayvanlardan korunmak için sığınma ihtiyacından doğan zaruri bir durumdur. Bir diğeri ise ziyaret amacı taşıyan özel durumdur. Her iki halde de ev sahibine düşen görevler vardır. Misafiri güller yüzle karşılamak, onu rahat ettirmek, ihtiyaçlarını gidermek ve yiyecek ve içeceklerin en iyisini ikram etmek bu görevlerdendir.

Allah’a ve ahiret gününe inanan müminler misafirine ikramda bulunmayı bir ibadet olarak görür.

Misafiri kabul etmek, ona ikramda bulunmak İslam ahlâkında önem verilmesi gereken inançla ve insanlıkla ilgili bir konudur.

Allah Rasulünün sünnetinde misafirperverlik sadece

bir âdet ve gelenek değil aynı zamanda bir ibadettir. Allah Rasulüne; “Yâ Resulallah bana öyle bir amel söyle ki o ameli yapınca cennete gideyim” diyen sahabeye Peygamber Efendimiz cennete götürecektir ameller arasında “yemek yedirmeyi” de sayar.

Misafir karşılama ve ağırlama hususunda Hazreti İbrahim (a.s) örneğimizdir. Kur’an’da anlatılan Hazreti İbrahim kıssasında Allahü Teâla iki meleğini insan suretinde Hazreti İbrahim’in (a.s) yanına gönderir. İnsan suretindeki melekler selam vererek İbrahim (a.s.)’ın huzuruna çıkarlar. İbrahim (a.s.) da misli ile selamı alır. İbrahim (a.s) onların melek olduğunu bilmediği için misafir sanar ve en iyi şekilde ağırlamak için çaba gösterir. Misafirlerden müsaade alarak hanımının yanına giden İbrahim (a.s.) elinde yiyeceklerle misafirlerinin yanına döner ve yiyecekleri misafirlere ikram eder.

Misafire sunulacak ikramlar misafirin ne zaman geleceği biliniyorsa önceden hazırlanmalıdır. Misafir aniden gelmiş ise yemek hazırlama telaşı ile huzursuz olunmamalı, evde hazır bulunanların en güzeli geciktirilmeden misafirin önüne konulmalıdır.

Misafir yatılı ise yedirip içirmenin ardından misafire bir oda tahsis etmek, güzel bir yatak döşemek, ihtiyacı için lüzumlu şeyleri kolayca bulabileceği bir yere koymak gereklidir.

Bütün bunları yaparken, özellikle yemek içmek hususunda israfa kaçılmamalı, yapılan ikramlar bütçeyi zorlamamalıdır.

Ziyaret amacı ile yapılan misafirlikler ise genelde zamanı belli olan ziyaretlerdir. Zamanın belli olmasının

güzel yanlarının yanısıra ev sahibini zorlayan, aşırılığa kaçırılan yönleri de vardır. Bu yüzdendir ki insanlar kendisine sıkıntı vermesi ve zorluğu sebebiyle birbirinden alâkayı kesiyor. Birisi davet ettiği kardeşine çok külfet ettiği için arkadaşı da bir daha gelmiyor, gelmeyeşine (bir yönüyle) kendi davranışı sebep olmuş oluyor.

Hazreti Ali'nin kendisini davet etmek isteyen bir arkadaşına üç şart koştuğu, bu şartlara uyulursa davete icabet edebileceği kaynaklarda yer almaktadır.

Bu üç şart;

1-Çarşıdan bir şey getirmeyeceksin,

2-Evinde olanı esirgemeyeceksin,

3-Çoluk çocuğuna zarar vermeyeceksindir.

Misafir gelişinde nasıl güler yüz ile karşılanmışsa uğurlanırken de güler yüz göstermek, onunla hoş sohbet etmek gerekir.

Ev sahibinin olduğu gibi misafirin de uyması gereken birtakım kurallar vardır.

Bunlar;

Öncelikle ziyaret amaçlı bir misafirlikse ev sahibine önceden bilgi vermesi, randevulaşması uygun olmalıdır. İster resmi görüşmeler için olsun ister ziyaret için olsun ev sahibini önceden haberdar etmek misafire düşen bir görgü kuralı olup âdaptandır. Misafirliğe giderken temiz ve en güzel elbiselerin giyilmesi bu kurallardandır. Ziyaretçi olarak gelen misafir geldiğini ev sahibine haber vermeli ve onun “buyrun” davetini beklemesi gerekir. Kültürümüzde “*Misafir umduğunu değil bulduğunu yer*” sözü yaygındır. Ev sahibinin ikramı misafir tarafından kabullenilir ve beğenmemelik yapılmaz. Misafirin araş-

tırıcı gözlerle sağı solu kontrol etmesi, kapının her açılış kapanışında kapıyı gözetlemesi, ev sahibinin durumunu araştırması misafirlikte uygun olmayan davranışlardır.

İnsanın hiçbir çıkar gözetilmeden yapmış olduğu ikram ve hizmetten dolayı mükâfat görüleceği unutulmalıdır. Misafir rızkıyla gelir ve hane sahibinin günahını affa vesile olarak gider.

Sevgili Peygamberimiz gerek sözleri ve gerekse davranışları ile Müslümanları misafir ağırlamaya teşvik etmiştir. Misafire ikramda bulunmak örf ve âdetin ötesinde bir ibadet şekli olarak kabul edilmiş ve misafir ağırlamayan sofraların bereketsiz kalacağı kabullenilmiştir.

Müslüman toplumlar Peygamber Efendimizden sonra da misafirperverliği terk etmediği gibi bu güzel davranış şeklini sistematik bir şekle sokmuşlardır. Hazreti Ömer zamanında içerisinde un, hurma, kuru üzüm gibi ihtiyaç maddelerinin bulunduğu “Dârü’r-rakîk” evleri, Hazreti Osman zamanında kurulan “Dârü’d-difân” (misafirhaneler), sonrasında kurulan kervansaraylar, imarethaneler, aşevleri hep bir inancın, bir ibadet şeklinin tezahürüdür.

Günümüzde misafir ağırlama, unutulmuş değerlerimiz arasına girmiştir. Lüks mobilyalar ile donatılan misafir odaları artık misafir ağırlamamakta, evlerin dokunulmazı olmaktadır.

Daha dün denecek kadar yakın bir zamanda eşe, dostta, hısım akrabaya ve hatta yolcuya açık olan evlerin kapıları kapatılmış, insanlar huzuru dışarıda arar olmuştur.

ZİYAFET ÂDÂBI

“Ziyafetler zahmetinin yanı sıra insanlar arasındaki sevgi ve dayanışmayı artırır.”

Sosyal bir varlık olan insanın önemli özelliklerinden biri düğün ve bayram gibi özel günlerde ziyafet vermesidir. Ziyafet; misafir ağırlama, yemek ikram etme anlamında kullanılır. Şölen ve toy da aynı anlama gelir. Ziyafet vesilesiyle yapılan ikramlar insanlar arasında karşılıklı sevgi ve saygıyı artırır. İnsanların birbirine karşı olan sevgi ve saygısının artması ise topluma huzur verir.

Düğün ve bayramlarda fakirleri sevindirmek, hediyeler vermek âdettendir. Peygamber efendimiz Hazreti Zeynep ile evlilik akdi yaparken Mekke’de bulunan büyük küçük, zengin fakir ayırt etmeksizin herkesi et ve ekmekle doyurarak ziyafet vermenin güzel bir gelenek olduğunu göstermiştir.

Eski Türk örf ve âdetlerinden düğün ve özel günlerde ziyafet verildiği, hatta bu ziyafetlerin bazı durumlarda kırk gün sürdüğü belirtilmektedir.

Peygamberimizin verdiği düğün ziyafetinde et ve ekme bulunurken günümüzdeki ziyafetlerde bir tek kuş sütü eksik dense yeridir. Binbir çeşit yemeğin sıralandığı

sofralar beraberinde israfı da getirmektedir.

Her toplumun inanç, örf ve adetinde bir şekilde ziyafet yer alır. Ziyafetler zahmetinin yanı sıra insanlar arasındaki sevgi ve dayanışmayı artırır.

Genellikle ziyafetler; bayramlarda, düğün, nişan ve nikahlarda, doğum günlerinde, sünnetlerde, hastalıklardan kurtulduğunda, sevinçli günlerde ve benzer durumlarda verilir.

Ziyafetler şekil bakımından kültürden kültüre değişiklik gösterir. İslam kültüründe kişisel çıkar hesabı yapmayıp Allah rızasını kazanmak, insanlar arasında sevgi ve dostluk ilişkilerini güçlendirmek gibi amaçlar taşıyan ziyafetlere dînî bir anlam da kazandırılmıştır.

Eski Türkçede toy kelimesi ziyafet manasında kullanılmıştır. Müslüman Türk hükümdarları ve beyleri Oğuzlardan gelen bir âdet olan toy geleneğini sürdürmüşlerdir. Tuğrul Bey, Abbasi halifesinin kızıyla evlenirken büyük bir toy düzenlemiştir. Abbasi halifesinin sarayında düzenlenen düğün eğlencesinde başta Tuğrul Bey olmak üzere bütün Selçuklu beyleri ve kumandanları topluca oyunlar oynamışlar, Türkçe ezgiler söylemişlerdir.

Batı ülkelerinde ve batılılaşma yolundaki toplumlarda yemek masada yenildiğinden masa düzeni önemlidir. Masaların olmazsa olmazı peçetelerdir. Bir aksesuar olarak kullanılan peçeteler masa örtüsü ile uyum içinde olmalıdır. Resmi toplantılarda peçeteler servis tabağının içine konulur. Bez peçetenin bulunduğu masalarda ayrıca kâğıt peçete kullanılmaz.

Batı toplumunda ve batılılaşma yolundaki toplumlar-

da yemek yemenin şekli farklıdır. Çatal daima sol elde bulundurulurken bıçak sağ elle kullanılır. Bıçak kullanılmayan durumlarda sağ ele kaşık alınır. Yemek masasında dik oturmak, tabağın üzerine eğilmemek, kaşığın tamamını ağza sokmamak, ağızda yemek varken konuşmamak yemekte dikkat edilecek hususlardır.

GİYİM KUŞAM ÂDÂBI

“İnsan elbisesiyle karşılanır, fikirleri ile uğurlanır.”

Yemek ve içmek insan için ne kadar zaruri ise giyinmek de o derece önemli bir ihtiyaçtır. İnsanoğlunun tabii bir ihtiyacı olan giyinme kültürü insanlık tarihi kadar eskidir. İslamiyetten önce kullanılan giyim ve kuşam malzemeleri İslamiyet geldikten sonra da aynı şekilde kullanılmış olmakla birlikte Peygamber Efendimiz bazı giysilerde birtakım değişiklikler önermiştir. Bu değişikliğin temelinde Müslümanın bir kimlik bilinci kazanması yatmaktadır. Unutmamak gerekir ki kıyafetin de bir dili vardır. Halk arasında yaygın olan “İnsan elbisesiyle karşılanır, fikirleri ile uğurlanır” sözü bu bakımdan manalıdır.

Peygamber Efendimiz müminlere bir taraftan zarif ve temiz giyinmelerini tavsiye ederken diğer taraftan kılık kıyafetlerini kibir vesilesi yapmamalarını öğütler. “Şüphesiz ki Allah güzeldir, güzelliği sever. Kibir ise hakikati inkâr etmek ve insanları küçük görmektir” diye buyuran Peygamber Efendimiz bir başka hadis-i şerifinde ise “Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse cennete giremez” buyurmuştur.

Elbise insanın olmazsa olmazıdır. Sıcak ve soğuga karşı korunma, süslenme ve ayıp yerlerin örtülmesi ancak elbise ile mümkündür. Giyinmede asıl olan insanın toplum içerisinde haysiyetini muhafaza etmesidir ki, bu da ancak örtünüp, vücudun muhafaza altına alınması ile mümkündür.

Giyinmede önemli bir ayrıntı kadın elbiselerinin erkeğe, erkek elbiselerinin kadına giydirilmemesi hususudur. Güzel giyinmek Allah'ın ve Resulullah'ın sevdiği bir davranıştır.

Elbise giymenin üç önemli amacı vardır. Bunlar; mahrem yerlerin örtülmesi, vücudun soğuk ve sığağa karşı korunması ve süs özelliğinin olmasıdır. Kibir ve israf söz konusu olmadığı sürece güzel giyinmede sınır yoktur. Günümüz sosyal hayatı da insanın güzel giyinmesini öngörmektedir.

Giyinmenin şekli bölgeden bölgeye değişiklik gösterebilir. Bölgeden bölgeye değişen iklim şartları giyilen kıyafetin şekli şemalini belirleyen bir unsurdur.

Zengin olduğu halde perişan bir vaziyette yırtık ve eski elbiseler içerisinde olanı toplum hoş görmediği gibi, çoluk çocuğu aç olduğu halde gösterişli elbiseler giyinip gezen aile bireylerini de toplum kabullenmez.

Rasulü Ekrem Efendimiz Müslümanın giyim kuşamı hususunda o kadar hassastı ki saç başı dağınık birini gördüğünde kıyafetini düzeltmesi için onu uyarmaktan kendini alamazdı. Hatta savaşa giderken bile kıyafetini uygun görmediği sahabeyi uyarmıştır.

Müslüman, kılık kıyafetiyle her zaman örnek olmalı, ruh güzelliğini dışına yansıtmalıdır.

Hazreti Ayşe (ra) anlatmaktadır:

“Bir gün bir grup insan Rasulullah’ın yanına girmek için izin istediler. Nebî (s.a.v) hemen yanındaki içi su dolu su kabına eğildi, sudaki yansımasına bakarak saçını ve sakalını düzeltmeye başladı. Bu durumu garip karşılayarak dedim ki;

-Ya Rasulullah, sen de mi süsleniyorsun?

Rasulü Ekrem (s.a.v):

-Evet, ya Ayşe, kardeşleri ziyaretine gelen insanın, onlara karşı temiz ve düzgün bir kıyafetle çıkmasını Allah sever, buyurdu”

Peygamber Efendimizin bu davranışı kılık kıyafetin, saç sakalın insanlara saygı gereği düzenli olması gerektiğini bizlere bildirmektedir.

Şu da bir hakikattir ki süslenme ve güzel giyinme isteği daha çok hanımlarda görülmektedir. Bu nedenle ipekli giysiler ve altın gibi süs eşyalarının kullanımı hanımlara serbest bırakılmıştır.

TEMİZLİK ÂDÂBI

“Temizlik bir görgü işidir.”

Temizlik, her türlü hastalıktan korunmak için alınacak tedbirlerin en başında gelir. Bu kurala uymak kişisel ve sosyal sağlığı da beraberinde getirir. Beden, giysi ve çevre temizliği, bakterilere bağlı enfeksiyonu yok ederek sağlık sorunlarını ortadan kaldırır.

Temizlik kişinin kendi sağlığına fayda sağladığı gibi çevresindekilerin yaşamlarını da olumlu bir şekilde etkiler. Allah’a kul olmanın, O’nun huzurunda bulunmanın ve O’nun sevgisini kazanmanın ilk şartı temizliktir. *“Temizlik imanın yarısıdır”* buyuran Peygamber (s.a.v) Efendimiz konunun önemini en nezih bir şekilde dile getirir.

Temizliği sadece beden temizliği olarak ele almamak gerekir. Beden temizliği kadar kalp temizliği, vicdan temizliği ve ahlâk temizliği de gereklidir.

İnsanın varoluş tarihi kadar eski olan temizlik alışkanlığı ailede başlar. Ailede başlayan temizlik alışkanlığı insanın yaşamının her devresinde en önemli ilkedir. İnsanın giyimine kuşamına, elbisesinin temizliğine, pantolonunun ütüsüne, ayakkabısının boya-

sına bakarak kişinin karakteri ve ailesi hakkında hüküm vermek mümkündür.

Temizliği sadece beden temizliği olarak değerlendirmemek gerekir. Ruhun temizliği de beden temizliği kadar önem taşır. İnsanoğlunun Rabbinin huzuruna çıkmak, O'ndan yardım dilemek ve dahi O'na ibadet etmek için temizliğe ihtiyacı vardır.

Temizlik alışkanlığı ailede doğum ile başlar. Altı kirlenen bir bebek bunu annenin anlayacağı şekilde haber verir. Anne çocuğun mesajını doğru olarak alır ve geciktirmeden altını temizler ise çocuk da temizlik alışkanlığını henüz bebeklik çağında kazanmış olur.

Ailede başlayan temizlik alışkanlığını çocuğa kazandırmak tüm aile fertlerinin ortak sorumluluğudur. Sadece annenin gayreti ile olacak bir iş değildir.

Çocuklarımıza tuvaletin nasıl kullanılacağı, her türlü temizliğin nasıl yapılacağı yine aile tarafından öğretilmesi gereken kurallardandır.

Aile, tüm fertleri ile birlikte yemekten önce ve sonra ellerini yıkamalı, küçüklere de öğretmelidir. Dişlerin fırçalanması unutulmamalıdır.

Temizlik âdâbına sahip olmak, kişinin hem kendisi hem de başkalarını salgın hastalıklardan korumanın en etkili yollarından birisidir. İyi bir temizlik alışkanlığı hastalıkların başkalarına yayılmasını önlemede oldukça önem arz eder.

Temizlik âdâbına riayet ile kişinin maddi ve manevi kirlilerden temizlenmesi insanî, İslamî ve ahlâkî bir görevdir.

Temizliğin ibadetlerle ilgisi dolayısıyla temizlik bahsi

İslam fıkhının en temel konuları arasında yer alır.

Temizlik konusunda dikkat edilmesi gereken davranışlar şu şekilde sıralanabilir:

- * Mümkünse her gün banyo yapılmalıdır.
 - * Üzerimize giymiş olduğumuz elbiselerimiz temiz olmalıdır.
 - * Dış görünüş açısından saç ve sakal düzenli olmalıdır.
 - * Nefes kokusuna karşı önlem alınmalıdır.
 - * Ter kokusu giderilmelidir.
 - * Dişlerimiz düzenli olarak fırçalanmış olmalıdır.
 - * Tırnaklar düzenli bir şekilde kesilerek kısaltılmalıdır.
 - * Ağız ve nefes temizliği için sigaradan uzak durulmalıdır.
 - * Yerlere tükürmenin çok çirkin ve kötü bir davranış olduğunu bilmeli ve bu tür kötü davranışlardan kaçınılmalıdır.
 - * Ayaklar her gün yıkanmalı, çorap sık sık değiştirilmelidir.
 - * Mendil taşıma ve kullanma alışkanlığı edinilmelidir.
 - * Yeme içme esnasında ağza, burna ve saçlara dokunulmamalıdır.
 - * Hapşırma, öksürme ve esneme durumunda ağız mendille veya elin tersi ile kapatılmalıdır.
- Hayatımızda önemli yeri alan kurallardan bazıları da tuvalet ile ilgilidir. Bunlar;
- * Mecbur kalınmadıkça tuvalette konuşulmaması,
 - * İhtiyacın oturularak giderilmesi,
 - * İhtiyaç sonrası bol su kullanılarak temizlenilmesi,

- * Tuvalet kâğıdı kullanılması,
- * Tuvalet çıkışı sifonun çekilmesinin unutulmaması,
- * Ellerimizin sabunlanarak bol su ile yıkanmasıdır.

SAYGILI OLMA ÂDÂBI

*“Başkasına saygı göstermeyen
başkasından da saygı görmez.”*

Aynı dünyayı paylaşan insanoğlu birbirinden farklı özellikler taşır. Her bir insan topluluğunun rengi, ırkı farklıdır. Bu farklılıkları zenginlik olarak görmek gerekir. Bir kişiye renginden, ırkıdan, cinsiyetinden dolayı farklı davranmak doğru değildir.

Saygı, bu farklılıkların idrakinde olarak insanların birbirini anlaması, sevmesi ve aynı duyguları paylaşmasıdır. Başkasına saygı göstermeyen başkasından da saygı görmez. Saygı, insanlara kendisinin önemsendiğini ve değer verildiğini gösteren söz ve davranışlardır.

Saygı, genel kabul gören ahlâk kurallarına aykırı olmamak kaydıyla, insanların düşüncelerine, inançlarına, ibadetlerine, gelenek ve göreneklerine ve yaşam tarzlarına değer verip anlayışla karşılamak, dikkatli, özenli ve ölçülü davranmaktır.

Saygı, karşıdaki insanın varlığını olduğu gibi kabul etmek ve onun düşüncelerinin, dinlemeye değer olduğunu ona hissettirmektir.

İnsanın sevmediği biri veya rakibi bile olsa, insanların

birbirlerinin düşüncelerine, inançlarına, ibadetlerine, âdetlerine, gelenek ve göreneklerine, yaşam tarzlarına, fikirlerine saygı göstermek insanı yüceltir, toplumsal barışı sağlar.

İnsanlara yüzünü çevirip tepeden bakmak, böbürlenerek yürümek toplumlarda hoş karşılanmaz. Allah da kendini beğenip övünen hiç kimseyi sevmez.

Farklılıklara saygı duymak, kırıncı davranmamak temel ilkedir. İnsanın fitraten sahip olduğu, gayreti ile kazandığı, iman ve salih amelle ulaşabildiği üç derece vardır. Bunların birincisi dünyaya gelen her insanın sahip olduğu değerdir ki kişinin bunu kazanması için çalışıp çaba göstermesine gerek yoktur. Bu değer Allah Teâla'nın bahşetmiş olduğu ilahi bir lütuftur. İnsanı diğer canlılardan ayıran da bu değerdir. Allah bu değer ile insanı yaratılmışların en şerefli kılmasıdır.

İkinci değer insanoğlunun yetişkinlik çağında görevlerini yerine getirmekle elde edebileceği değerdir. Bu değer insanı toplum içinde saygın kılan ahlâk ve edep ile nitelendirilmesine sebep olan bir kişiliktir. Davranışı, iyilik ve yardımseverliği onu bu dereceye eriştirir.

Üçüncü değer inanç ile ilgilidir. İnsanın inançsızlardan fazla çalışıp kazanması ile elde edeceği değerdir.

Saygı ve sevgiyi insanlar küçük yaşta ailede öğrenir. Büyüdükçe de geliştirir. Bu yüzden çocukların eğitimi ailede başlar. Ailede çocuğa, insanlara karşı sevgi ve saygı duyması öğretilirse bu çocuk hayatı boyunca insanlara sevgi ve saygı duyar.

Büyüklere saygı yine esas olan kurallardandır. Büyüklük yaşça olabilir, ilmen olabilir, takvaca olabilir. Böylerine layık oldukları hürmeti göstermek gerekir. Peygamberimiz Hazreti Muhammed; “insanları layık oldukları yerlerine koyunuz.” buyurur.

Meclislerde herhangi bir konu müzakere ediliyorsa orada ilk söz hakkı büyüğüdür. Ancak o sözünü tamamlarsa küçüklere konuşma hakkı doğar.

Büyükler geldiği zaman ayağa kalkmak saygılı olmanın göstergesidir. Uzaktan gelen büyüğün eli öpülür. Büyük gideceği zaman ayağa kalkılarak uğurlanır. Büyüklerin yanında yüksek sesle konuşmamak da saygıdandır.

* Saygı düzenin anahtarıdır.

* Saygı satın alınmaz, kazanılır.

* Kişinin kendi nefesine göstereceği saygı saygıların en büyüğüdür.

* Büyüklere saygı hem dini hem de insani bir görevdir.

* Yaşlılara saygı göstermek Allah Teâlâ’yı tazimdir.

* Ey oğul ananı atanı say, bereket büyüklerle beraberdir.

* Kendine saygı disiplinin meyvesidir, insanın kendisine hayır demesiyle artar.

* Çocuklara saygıyı öğretmenin en iyi yolu onlara saygı göstermektir.

* Saygı ve sevgi büyüklerle küçükler arasındaki uçurumu yok eden bir köprüdür.

* Yaşlılara saygı gösteren kimseye ihtiyarladığı zaman Allah Teâlâ saygı gösterecek kimseler görevlendirir..

* Üstün insan öteki insanlara saygı gösterir, o zaman

dünyanın dört bucağında oturanlar onun kardeşi olur.

* Çok zor bir şeyi yapmakla uğraşan ve çok iyi yapan bir kişi kendisine saygısını hiçbir zaman yitirmez.

* Saygı ancak özgürlüğün bulunduğu yerde vardır, sevgi ise özgürlüğün çocuğudur, hiçbir zaman zorbalığın çocuğu olmamıştır.

* İdeal insan özel hayatında ciddi, kendinden üstünakilere saygılı, halkla ilişkilerinde iyiliksever ve adildir.

* Ana babanı sayarsan oğlundan da saygı görürsün. Saygı ve sevginin bir arada bulunduğu toplumlar uzun ömürlü olur ve hiçbir zaman kargaşa içine düşmez. Bir toplumda saygı ve sevgi ne zaman kaybolur ise o zaman o toplum çöker.

* Saygı, güvenilir görgü kuralları dikkate alınmadan yapıldığında boş bir çabaya; dikkat edilmediğinde korkaklığa, cesaret serkeşliğe, dürüstlük yüzüzlüğe dönüşür.

KONUŞMA ÂDÂBI

“İnsanların birbirini sevip saymaları konuşmalarındaki ölçüyü korumalarına bağlıdır.”

Konuşma nimeti insanı diğer canlılardan ayıran vasıfların başında gelir. İnsanın ne söylediğine ve hangi zamanda söylediğine dikkat konuşma âdâbının temel ilkesidir.

Toplum içerisinde tatlı dilli, güler yüzlü olmak önemli bir davranış şeklidir. Kullanılan dil ve hitap şekli âdâbın en bariz göstergesidir. İnsanların birbirini sevip saymaları konuşmalarındaki ölçüyü korumalarına bağlıdır. Allah Teâlâ “Kullarıma söyle (herkesle) en güzel şekilde konuşunlar” buyurur.

Konuşmanın zıddı olan susmak konuşma âdâbındandır. Zirâ insanın başına gelen belâlar çok konuşma sebebiyledir.

Güzel söz ortamı süsleyip güzelleştirirken kötü söz kirletir, çirkinleştirir. Tatlı dil ve güzel konuşmak mümini cehennem ateşinden korur. Çirkin kelimeler insana tiksinti verici kaba sözlerdir. Müstehcen sözler Allah'ı da rahatsız eder. Allah çirkin olan müstehcen sözlerin söylenmesini sevmediği gibi böylesi sözlerle ağzını ve lisa-

nını kirletmesini de mümine yakıştırmaz.

Ancak zulme uğrayanlar müstesnadır.

Kişi konuşurken ya hayır söylemeli ya da susmalıdır. Başkalarını güldürmek, eğlendirmek amacı ile faydasız hikâye, fıkra ve masal anlatmak müminin vasıflarından değildir. Bu durumda esas olan susmaktır. “Söz gümüşse, sükût altındır” denmesi de bu yüzdendir.

Özü güzel olan insanın sözü de güzel olmalıdır. Ancak böylesi erdemli insan iyilik ve kötülüğü ayır eder, kötülüğü en iyi biçimde savar ve düşmanından dahi çok samimi dost kazanabilir.

Bir insanın kullandığı kelimelerden kültür seviyesini tahmin etmek mümkündür. Kelimelerin güzel kullanılması da yine çevre ile ilintilidir. İnsan ancak güzel bir çevrede güzel kelimeler kullanarak güzel alışkanlıklar edinebilir.

Gereksiz konuşmak, aynı şeyleri tekrar etmek ve lüzumundan fazla konuşmak âdâba uygun davranışlar değildir. Faydası olmayan şeyleri konuşarak zamanı öldürmemek gerekir.

Konuşurken dikkat etmemiz gereken hususlar vardır. Bir ortamda konuşurken karşıdaki kişilerin esnemekte olduğu, saatine baktığı, birbirleri ile fiskos ettikleri görülüyorsa anlatılan konunun onların ilgisini çekmediğini bilmek ve konuşmayı tamamlamak gerekir.

Konuşmayı dinlenir hale getirmek için aralara dikkat uyandıracak öyküler katmak, anekdotlar eklemek etkili olabilir.

Birilerinden bir talepte bulunuluyorsa “lütfen” kelimesi sıklıkla kullanılmalı ve teşekkür ihmal edilmemeli-

dir. Yaşımız, mevkiimiz, kültürümüz ne olursa olsun bize yapılan her iyiliğe teşekkür ile mukabele etmemiz gerekir. Teşekkür edilirken de yüz ifadesine dikkat gerekir. Asık bir suratla yapılan teşekkür yerini bulmaz. Tatlı bir tebessüm ile yapılan teşekkür kalpleri fetheder.

Susmak aslında en güzel konuşma şeklidir. Kişi zaruret olmaksızın konuşmamalıdır.

Konuşan dilin afetleri çoktur:

Bu afetlerin birincisi gıybettir. Gıybet; kişinin arkasından, onun gıyabında, o duyduğu zaman hoşuna gitmeyecek sözler söylenmesidir. İkincisi dedikodu yapmak, üçüncüsü fesat çıkartıcı söz söylemek, dördüncüsü yalan konuşmak, beşincisi insanları alaya almaktır.

Dili tutmak, dilin afetlerinden korunmak oldukça zor olsa gerektir ki büyükler “Savaş ve cihada çıkmak dili tutmaktan daha zor değildir” demişlerdir.

Yine dil ile ilgili olarak büyükler buyurur ki;

* Ey insan dilini tut! Tut ki seni sokmasın! Sahip olmazsan o bir yilandır! Kabirlerde dil belasından ölen nice insanlar vardır.

* Susmak selamettir. Asıl olan da budur.

Yerine göre konuşmak nasıl bir fazilet ise hataya düşmemek için sükût etmek de aynı şekilde bir fazilettir.

Dili muhafaza etmek her yerde ve her zaman en mühim işlerdendir. Çünkü dil, kalbte bulunanların tercümanıdır. Dilin hatadan sâlim kalması kalbe bağlı kalmasıyla mümkündür.

Dili yırtıcı hayvanlara benzetenler de olmuştur. Eğer ona sahip olunamaz ise kişinin en ezeli düşmanı dili olur.

Konuşma âdâbına uygun davranış şekillerini şöylece sıralamak mümkündür:

- * Sözlerin anlaşılır bir şekilde telaffuz edilmesi,
- * Argo kelimeler kullanılmaması,
- * Mahremiyete saygı duyulması,
- * Doğru sözlü olup yalan söylenilmemesi,
- * Kırıcı ve incitici tarzda konuşulmaması,
- * Konuşma sırasında kötü ifadeler kullanılmaması,
- * Konuşulurken sözün fazla uzatılmaması,
- * Anlaşılmayacak kadar kısa konuşulmaması,
- * Toplum içerisinde gizli konuşulmaması.

Konuşma âdâbı kurallarına uymak, insanlar arasındaki iletişimi kolaylaştırır. Kişilerin hayatında yol gösterici olur ve yanlış anlamayı ve kavgayı önler.

KARDEŞLİK ÂDÂBI

“Kim bir Müslüman’ın dünya sıkıntılarından bir sıkıntıyı giderirse, Allah da onun kıyamet günündeki sıkıntılarından birini giderir.”

Sosyal varlık olarak yaratılan insanoğlunun mutlu, huzurlu, uyumlu ve ahenk içinde yaşayabilmesi için sağlıklı ilişkiler kurması gerekir. Bu ilişkilerin kurulmasında ve muhafaza edilmesinde bizlere yol gösterecek rehberler gerekir.

İnsanoğlunun huzurlu bir toplum oluşturabilmesi için uyması gereken ilkeler vardır. Bu ilkelerin en önemlilerinden biri sevgi ve kardeşliktir.

Yaratılmış her şey Allah’ın takdiri, rızası, sanatı, eseri ve aynı zamanda emaneti olduğu için sevgi ve kardeşlik de yalnızca Allah içindir.

Allah Teâla Hucurat suresinde müminlerin kardeş olduğunu bildirmek için “Müminler ancak kardeşlerdir” buyurmuştur. Kardeşlik haklarına riayet etmeyen kişinin toplumda yerinin olmayacağı kesindir.

Allah Rasulünün “Sizden biri, kendisi için istediğini (Müslüman) kardeşi için de istemedikçe (gerçek anlamda) iman etmiş olmaz” buyurarak kardeşliğin önem ve

anlamını dile getirir.

Yine Peygamber Efendimiz bir başka hadis-i şeriflerinde; “Kim bir Müslüman’ın dünya sıkıntılarında bir sıkıntıyı giderirse, Allah da onun kıyamet günündeki sıkıntılarında birini giderir. Kim darda kalan bir kimse- nin işini kolaylaştırır, Allah da dünya ve âhirette onun işlerini kolaylaştırır. Kim bir Müslüman’ın ayıbını örterse, Allah da dünya ve âhirette onun ayıplarını örter. Kul, kardeşinin yardımında olduğu sürece, Allah da onun yardımcısı olur” buyurmuştur.

Müslümanlar, dil, ırk, cinsiyet, makam ve statü bakımından farklı konumlarda bulunmalarına rağmen Allah katında eşit hak ve hukuka sahip olduklarının bilincindedirler. Zira Allah Rasülü, “Müslümanın diğer Müslümanlarla ilişkisi, birbirine kenetlenmiş bina gibidir” buyurmaktadır.

Hazreti Ömer’in halife olduğu halde kölesine karşı gösterdiği şefkat ve merhametin bütün Müslümanlarca örnek alınması ve gerektiğinde uygulanması gerekir. Bu bir kardeşlik hakkıdır. Zîrâ bütün müminlerin bir beden gibi yekpare oldukları hadis-i şerif ile belirtilmiştir. Nasıl ki vücudun bir taraflarının ağrması ve sızlaması bütün vücudun rahatsız olmasına sebep oluyorsa Müslümanlardan birinin rahatsızlığı da hepsini rahatsız eder. Eğer rahatsız olmuyorsa bu onun imanının zayıflığındandır. Hakiki mümin kardeşinin sevinci ile mutlu, gam ve kederi ile rahatsız olur. Bu sebepten insanın nefsi ile mücadele edip onu kemâle ulaştırması en mühim vazifelerinden biridir. Bir kişinin kardeşini Allah rızası için sevmesi, imanın lezzetini bulmasına kâfidir. Birbirlerini

Allah rızası için sevenlerin Allah Teâla'nın nihayetsiz ikramlarına nail olması meleklerini bile imrendirmiştir. Bunların kıyamet gününde nail olacağı hususi ikram ve ihsanlara peygamberlerin, siddiklerin ve şühedanın bile gıpta ettikleri açık bir ifade ile belirtilmiştir.

Tüm bu anlatılanlar kardeşlik haklarının İslam'da ne kadar kıymetli ve ehemmiyetli olduğunu pek güzel bir şekilde izah etmektedir. Kardeşlerin birbirine karşı olan ihtiyacı, iki elin birbirlerine olan ihtiyacı gibidir. Gerek elleri yıkamakta gerekse çeşitli işlerde ellerin birbirine yardımını sayesinde işlerinde muvaffak oldukları bilinen ve görünen bir hakikattir. Halbuki bu işleri yapmak tek elle mümkün değildir.

Kardeşlik sevgisini büyükler üç kısma ayırır:

Birincisi zayıf olan kardeşliktir ki müminlerin birbirlerine karşı olan haklarda, kardeşinin ihtiyacını o istemeden evvel karşılamasıdır. İstedikten sonra verişi kardeşlik hukukuna uymaz.

İkincisi kardeşini kendi yerine koyması gerek malında ve gerek evinde her cihetten kendi ile eşit olmasını candan istemesidir.

Üçüncüsü ise kardeşini her bakımdan kendi nefesine tercih etmesidir. Hatta kendi muhtaç iken ekmeğini, suyunu, kıyafetini kardeşine vermesidir.

Hazreti Hasan "Bizim kardeşlerimiz bize evlât ve iyâlimizden daha sevgilidir" buyurur.

Allah dostlarından birisi de "Allah için sevdiğin kardeşlerini çoğalt" der. Sevdiğini Allah için sevmek imanın temelidir. Allah için kardeş olanlar, kardeşlik duygularını pekiştirmek ve sevgi bağlarını güçlendirmek ile de

mesuldürler.

Müminler arasında ayrılığa ve nefrete sebep olacak her şeyden sakınmak ve kaçınmak gerekir. Şakalaşma, eğlenme, küçük görme gibi şeylerden sakınmak şarttır. Bunlardan kaçınmanın yegâne çaresi ise insanın kendi varlık ve benliğini yenmesine bağlıdır. Benliğini yene-meyen insanlar kardeşine faydalı olamadığı gibi cemiyete de faydalı olamazlar. Bu sebepten büyüklerin bizlere olan tavsiyeleri, kendimizi daima başkalarından üst görmemektir. Herkes kendini böyle görünce o zaman insanların ve kardeşlerin birbirine olan sevgi ve samimiyeti artar.

Sevgili peygamberimiz “kardeş olunuz” diye çağrıda bulunurken Müslümanların birbirleri üzerinde özel hakları olduğunu vurgulamaktadır. Kardeşlerin birbirlerini güler yüz ile karşılamalarını, güler yüzün sadaka olduğunu, karşılıklı hediyeleşmenin kardeşliği artıracığını söylemesi bizlere kardeşliğin önemini anlatmaktadır.

OKUL ÂDÂBI

“Eğitim ana dizinde başlar; her söylenilen kelime, çocuğun kişiliğine konulan bir tuğladır.”

Okullar ilim tahsil edilen, eğitim ve öğretimin tahsil edildiği yerlerdir. Her bir öğrencinin hayatında okulun yeri çok büyüktür. Çünkü ğrenci okulda sadece bilgi öğrenmez, iyiyi, kötüyü de okulda öğrenir. Güzel ahlkn da kazanıldığı yerlerdir okullar. “zm zme baka baka kararır” deyişinde de belirtildiği gibi okulda yalnız olmayan ğrenci kişilik özelliklerini okullarda edinir. Ailede başlayan eğitim okullarda devam eder ve şekillenir.

Büyüklerimiz; “Ya alim ya ğrenci ya dinleyici ya da ilmi sevenlerden ol.” der.

“Her şeyin bir yolu vardır. Cennetin yolu da ilimdir.”

Peygamber Efendimiz; “İlim, müminin kaybolmuş malıdır, nerede bulursa alır.” derken ilim öğrenilen okulların önemine de vurgu yapmıştır.

İlim tahsili için evden çıkan ğrenci öncelikle evdekiler ile vedalaşır, onların hayır ve duasını alarak yola çıkar. Yolda karşılaşacağı arkadaşlarına,

öğretmenlerine güler bir yüz ve çehre ile herkese saygılı davranır ve selamlaşır. Neşe ile başlayan bir gün neşe ile devam eder ve beraberinde başarıyı getirir.

Güzel ahlak ile ahlaklanan bir öğrenci bulunduğu her ortamda öncelikle kendisi için, sonra da onu yetiştiren ailesi ve okulu için hal ve hareketlerine dikkat eder.

Ders aralarındaki teneffüslerin bir dinlenme aralığı olduğu unutulmamalıdır. Öğrenciler okul bahçesini ve tuvaletleri temiz tutmalı, suları boşu boşuna akıtmamalıdır. Tuvaletlere yazı yazmak çok büyük bir ayıptır.

Okul bahçesindeki ağaçlar ve çiçekler korunmalıdır.

Gerek koridorlardan gerekse merdivenlerden geçerken gürültü yapılmamalı, ayaklar yere sürtülmemeli, temiz tutulmalı ve hoplayıp zıplanılmamalıdır.

Beşikten mezara kadar ilim öğrenmek inancımızın gereğidir. İlim, müminin kaybolmuş malıdır, nerede bulursa alır.

Sınıfa girip öğretmeni beklerken sıramıza sessizce oturulmalı, işlenecek dersin kitap ve defteri hazır edilmelidir. Öğretmeni beklerken gürültü çıkarmak, konuşmak ayıptır. Öğretmen sınıfa girdiğinde saygı ifadesi olarak tüm öğrenciler ayağa kalkar. Öğretmenin sesli selamına “sağol” diye mukabelede bulunulur.

Öğretmen ders anlatırken can kulağı ile dinlenilir. Gerekli durumlarda not tutulur. Not tutmak, öğretmenin her söylediğini deftere kaydetmek demek değildir. Soru sormak gerektiğinde parmak kaldırılır ve öğretmen söz verdiği zaman soru sorulur. Derslerine iyi

çalışan, dinlediğini anlayan öğrenciler gerek yazılı sınavlardan gerekse sözlü sınavlardan korkmaz. Tamamını başarı ile verir. Çalışkan bir öğrenci boş dersleri bir fırsat bilmelidir.

Okul kitaplıkları öğrenciler için en anlamlı yerlerdir. Ders çalışmak için en uygun mekân olan kitaplıklardan en iyi şekilde istifade edilmeli, kitaplara zarar verilmemelidir.

Her okulun öğretmenleri ve idarecileri öğrencileri en iyi şekilde yetiştirmeyi kendine vazife edinmiş kişilerdir. Öğrencilerin onlara saygı borcu vardır.

İlim tahsili ile ilgili çok güzel özlü sözler vardır. Bunlardan bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz:

* İlim servetten daha kıymetlidir. Çünkü, serveti sen korursun, halbuki ilim seni korur.

* İlim bahçesi, cennet bahçesidir.

* İlmin sonu, cehaletin itirafıdır.

* Bütün bildiğim, bir şey bilmediğimdir.

* İlim öğrenmek, nafile ibadetten hayırlıdır.

* İlim, rivayet ve kuru malumat çokluğu değildir.

İlim, faydalı olan ve kendisiyle amel edilen şeydir.

* İlim ürkek bir kuştur, bağlamazsan kaçır.

* Dünyayı yönetenler kalem, mürekkep ve kağıttır

* Dehanın yüzde biri hüner, yüzde doksan dokuzu terdir.

* İlmin en büyük düşmanı, sabırsızlıktır.

* İlim, bölüşüldükçe artan hazinedir.

* İlim; ancak edeple alınır, edeple anlaşılır.

* İlim; fakirlikte servet, zenginlikte zinettir.

* İlim ile ileriye, din ile doğruya, sanat ile güzele gidilir.

* İlimsiz hünersiz zenginler de, bir nevi fukaradır

* İlim öğrenip de amel etmeyen kimse, çift sürüp de tohum ekmeyene benzer.

YARDIMLAŞMA ÂDÂBI

*“Yeryüzündeki bütün insanlar ister istemez
diğer insanların gücüne, bilgisine, fikrine muhtaçtır.”*

Tarih boyunca hiçbir din veya fikir sistemi İslamiyet kadar yardımlaşma konusuna eğilmemiş, yardım anlayışını ve bu anlayışın uygulanışını bu denli geniş boyutlara ulaştırmamıştır. Allahu Teala insanların kimini kiminden zengin kılarak iş gördürmek için imkân ve ortam hazırlamıştır.

İnsanlık tarihi boyunca hiçbir toplumda, insanlar aynı düzeyde olmamıştır. Zayıfı, güçlüsü, fakiri, zengini, erkeği, kadını ile insan toplulukları bir ahenk içerisinde yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Yaratılıştan gelen bu farklılık sayesinde ki insanlar mutlak manada birbirlerine ihtiyaç duymaktadırlar.

Toplumun her bir ferdi diğer fertlerin yardımına muhtaçtır. Hiçbir varlıklı kişi; “Benim param, malım, mülküm var, kimseye ihtiyacım yok” diyemez.

Yeryüzündeki bütün insanlar ister istemez diğer insanların gücüne, bilgisine, fikrine muhtaçtır. İnsanların bu şekilde birbirine muhtaç olmaları, karşılıklı olarak yardımlaşmalarının zorunluluğunu ortaya kor.

Örf ve âdetlerimiz ve kutsal değerlerimiz bize paylaşmanın güzelliğini anlatır. İnsanlar arasındaki yardımlaşma duygusu nun yok oluşu demek insanlığın yok oluşu demektir.

“Karşılıklı dayanışma olmazsa toplumlar yaşamaz.” İçerisinde yaşadığımız evrende her bir nesne birbiri ile yardımlaşmak tadır.

Hayat bir mücadeledir. Ama başarı güçlülerin kazandığı bir sonuç değildir. Hayatı karşılıklı bir yardımlaşma ve dayanışma olarak görür ve kabul edersek hem kendimiz hem de içinde bulunduğumuz toplum daha huzurlu olacaktır. Aksi sadece kendi mutluluğumuz için yaşamak olur ki bu da toplumu huzursuz eder. Huzursuz bir toplumda huzurlu yaşamak ise mümkün değildir.

Huzurlu bir toplum içerisinde yardımlaşarak yaşamının kurallarını şöylece sıralayabiliriz: Yardımlaşmada öncelik en yakından başlar ve halka tüm bir toplumu kapsayacak şekilde büyür. En yakınımız anne babadır. Sonra yakın akrabalar; kardeş, amca, dayı, teyze, hala gelir. Sonrasında komşular, yoksullar vs.

Farklı farklı yardım şekli vardır. Yardımda bulunduğumuz kişileri rencide edici, onları kırıncı hareketlerden kaçınılması gerekir. Yapılan yardımı geri ödeme imkânı olan kişiye yardım borç verme şeklinde olmalıdır. Böylece yardım alan kişi tembelliğe ve hazır konmaya alışmamış olur. Karşılıksız yapılan yardımlar bazen fayda yerine zarar verebilir. Bu durumda toplum tembelliğe ve hazırkonmuşluğa alışır. Borç vermede asıl olan Allah rızasını kazanmak olmakla birlikte enflasyonun yüksek olduğu toplumlarda borç verirken zarara uğramamak

için verilen borç altın veya döviz kuruna ayarlanabilir.

Yardımlaşmanın özünde fedakârlık vardır. Veren el üstün sayılmıştır. Kişinin hiçbir iyilikte bulunma, yardımcı olma imkânı yoksa dahi eli ve dili ile başkalarına zarar vermemesi bile iyilikten sayılmıştır.

Ayrıca yardımlaşma ile yoksulların korunması, onların maddi ihtiyaçlarının giderilmesi bir fenalık yapmalarını da önler. Zira fakirlik ve açlık, zayıf karakterli insanları çoğu zaman kötülüğe sürükler.

Yardımda bulunan kişi ihtiyaç sahiplerinin tespitinde titiz davranmalıdır. Bazı tipler vardır ki insanların yardımseverliğini kullanarak ihtiyacından fazlasını yardım olarak almak ister. Diğer tarafta ise izzet sahibi fakirler vardır. Bunlar mahcubiyetlerinden dertlerini ve sıkıntılarını kimseye anlatamazlar. Yardım sahibi gerçek ihtiyaç sahibinin kapı kapı dolaşan değil de derdini kimseye anlatamayan bu izzet sahibi kişiler olduğu bilinmelidir.

Yardımlaşma ile ilgili söylenmiş birçok özlü söz ve nasihat bulunmaktadır. Bunlardan bazılarını şöylece sıralayabiliriz:

- * Herkesin yardımlaştığı yerde işler yarım kalmaz.
- * Kendine yardım etmeyene Tanrı da yardım etmez.
- * Her yardım, cennete doğru bir basamaktır.
- * Allah yardım ederse kuluna, her iş girer yoluna.
- * Başkasına yararı dokunan insan en kusursuz insandır.
- * İnsanın karnı doymadan, ruhuna yardım edemezsiniz.
- * İnsanın en iyi yardımı, kendi kendisine yaptığı yardımdır

* İnsanlar birbirine yardımdan el çektikleri gün insanlık yok olur.

* Düşenin elinden tut ki sen de düştüğün zaman tutacak bir el bulasın.

* Yalnız olan rahat görmez, yardımlaşan yorulma bilmez.

* Eğer herkes bir başkası için bir şey yaparsa dünyada ihtiyaç içinde kimse kalmaz.

* Herkes bir başkasına yardım etseydi, herkesin işi yapılmış olurdu.

* Dostlara acılarını paylaştığını göstermek; birlikte yaşamakla değil, onlara yardım etmekle olur.

* Size yapılan en ufak bir yardımı sakın unutmayın, yaptığınız en büyük yardımı ise hiçbir vakit hatırlamayınız.

* Düşküne yardım et, bir gün sen de düşersin.

* Kimsenin gönlünü incitme, bir gün senin de gönlünü yakarlar.

HASTA ZİYARETİ ÂDÂBI

“Her bir hastalık bir imtihan vesilesi olduğu gibi aynı zamanda günahların da kefaretidir.”

İnsan olarak nasıl ki dostlarımızın tatlı ve sevinçli günlerine ortak oluyor isek acı ve üzüntülü günlerine de ortak olmamız gerekir. Sevinçler paylaşıldıkça büyürken acılar da paylaşıldıkça azalır. İnsan olanın başına ne zaman nerede nasıl bir felaket geleceği bilinmez. Her an her birimizin başına trafik kazası, hastalık, yangın, deprem gibi felaketler gelebilir. Bu felaketler bazen mal kaybına bazan da can kaybına sebep olabilir. Bu tür durumlarda dostlarımızın yanında olmaya, onlara destek olmaya, onları yalnız bırakmamaya çaba göstermek gerekir. Böylesi durumlarda yapılacak olan ister maddi ister manevi moral desteği hiçbir zaman unutulmadığı gibi felakete maruz kalanlar da akraba veya dostlarından bu desteği bekler.

İnsan olarak bir akrabamızın veya yakın dostumuzun rahatsızlandığını, hasta olarak evinde veya hastanede yattığını öğrendüğümüzde vakit geçirmeden onu ziyarete gitmemiz gerekir. Hastalanan kişi yakın akraba veya çok samimi olduğumuz biri değilse ziyaret için tedavi sonra-

sını beklemek daha uygun olur. Bu tür durumlarda hastanın başında beklemek, ona moral vermek daha ziyade yakın akrabasının ve samimi dostların hakkıdır diye düşünmek gerekir. Her bir hastalık bir imtihan vesilesi olduğu gibi aynı zamanda günahların da kefaretidir.

Sevgili Peygamberimiz çevresindeki hastalarla yakından ilgilenmek suretiyle ümmetine örnek olduğu gibi ashabına da hasta ziyaretinde bulunmayı tavsiye etmiştir. “Aç olanı doyurun, hastayı ziyaret edin, esiri hürriyetine kavuşturun” şeklindeki hadisi şerifi müminler için emir hükmündedir.

Yine bir başka hadisi şerifinde Peygamber Efendimiz “*Kim güzelce abdest alır ve sevabını Allah’tan umarak (hasta olan) Müslüman kardeşini ziyaret ederse, yürüyenek yetmiş yılda kat edilecek bir mesafe kadar cehennemden uzaklaştırılır.*” müjdesini vermiştir. Hatta hasta ziyaretinde bulunan bir kimseye bir meleğin “Güzel bir ömür sür. Attığın adımlar hayırlı olsun. Cennetteki yerine hazırlan” diye seslendiğini de beyan etmiştir.

Hastamızın durumu ağır ve ziyarete müsait değil ise hastanın doktorundan, hasta yakınlarından ve yakın dostlarından bilgi almak ve “geçmiş olsun” dileklerinde bulunmak gerekir.

Hasta ziyaretlerinin kısa olması uygundur. Uzun ziyaretler hastayı yorar. Ziyaretçi hastanın durumundan ziyaretin uzatılıp uzatılmaması gerektiğini anlayacaktır. Genel olarak ziyareti kısa tutmak gerekli ise de bazen hastanın kendisi ziyaretin uzamasını talep edebilir. Böylesi durumlarda ziyaret biraz daha uzatılabilir. Hastalar hastalık anlarında tedavi sürecine yoğunlaştıklarından

gelen her bir ziyaretçiye rahatsızlığı ile ilgili ve tedaviye yönelik tafsilatlı bilgilendirmeler yapabilir. Ziyaretçi sıkılmadan bu tafsilatlı bilgileri dinlemeli, moral verici cümleler kurularak hasta rahatlatılmalıdır.

Hasta çok yakınımız ise ailesi ziyaret edilmeli, bir ihtiyaç veya giderilmesi gereken bir sıkıntı olup olmadığı sorulmalı, yardımcı olabileceğimiz bir durum var ise yardımcı olunulmalıdır.

Müminlerin birbirleri üzerindeki en temel haklardan biri olan ziyaretleşme hastalık durumunda daha özel bir anlam kazanmaktadır. Hasta ziyaretinde bulunmak toplumda iyi insan olmanın da göstergesi sayılmıştır. Hazreti Ömer halifeliği döneminde tayin ettiği idarecilerin hastaları ziyaret edip etmediklerini araştırmıştır. Hasta ziyaretinde hastanın yüzüne bakmayıp, sağa sola bakmak veya önüne bakmak hastayı huzursuz eder. Aynı şekilde devamlı hastanın yüzüne bakmak da uygun bir davranış değildir.

Hastanın yanında asık suratlı durmamalı, güzel şeylerden bahsedilmeli, iyileşmesi için duada bulunulmalıdır. Tedavi sonrasında iyileşen hasta da rahatsızlığı döneminde kendisini ziyaret eden akraba ve dostlarını unutmamalı, iade-i ziyarete bulunarak teşekkür etmelidir.

TAZİYEDE BULUNMA ÂDÂBİ

“Akraba, komşu ve tanıdıklardan birinin vefatı durumunda cenaze namazına katılmak şart olmasa da toplumsal bir gerekliliktir.”

Taziye, birilerine sabır telkin etmek için kullanılan bir terimdir. Yakını (anne, baba, evlat) vefat eden kişiye ve kişilere taziyede bulunulur. Taziye ziyareti, yakını vefat eden kimseleri sabır ve metanete teşvik için yapılır.

Ölüm hayatın en büyük gerçeğidir. Doğmuş isek demek ki öleceğiz. Ölüm istisnasız her bir kulun başına gelecek olan hakikatin ta kendisidir. “Ölüm yaratılmışın Yaradan’a kavuşmasıdır” der Mevlâna. Halk şairi Karacaoğlan ise; “Ağa olsa, paşa olsa, bey olsa / Yakasız gömleğe sarılır bir gün” diyerek ölümün hakikatini ortaya koyar. Ölüm ağa için de paşa için de bey için de vardır. Bu hakikatin tecellisi olarak gün geçmez ki bir yakınınızın, bir akrabamızın, bir yakın dostumuzun ölüm haberini almayalım. Ve belki yarın belki de yarından yakın bir zamanda da o dostlar bizim ölüm haberimizi alacaktır şüphesiz.

Ölüm gerçeğini bilerek, aile dostlarımızın, akrabalarımızın veya yakın arkadaşlarımızın birinin ölüm haberini duyduğumuz andan itibaren en kısa zamanda evine gitmeli, aileye taziyede bulunulmalı ve bir ihtiyaçları olup olmadığı sorulmalıdır.

Ölen yakınımızın cenaze namazına mümkün mertebe mutlaka gitmeli, helallik verilmeli, cenazenin kabre taşınmasına ve gömülmesine yardımcı olunmalıdır.

Cenaze sahibi yakın akrabamız veya yakın komşumuz ise cenaze evine yemek gönderilmeli, acılı ailenin bir de yemek hazırlama sıkıntısı ile meşgul olması önlenmelidir.

Vefat eden kişinin ardından iyilikleri konuşulmalı, ahiret hesabı açısından aile rahatlatılmalıdır.

Akraba, komşu ve tanıdıklardan birinin vefatı durumunda cenaze namazına katılmak şart olmasa da toplumsal bir gerekliliktir. Defin işleminden sonra genellikle cenaze evine veya taziye için belirlenmiş başka bir yere gidilerek ölünün yakınlarına taziyede bulunulur. Bazı yörelerde defin işleminden sonra cenaze yakınları mezarlığın uygun bir yerinde ya da cenaze evinin önünde bir araya gelip cenazeye gelenlerin taziyelerini kabul ederler.

Cenaze evine gelenler taziye ile birlikte ölünün ruhu için Kur'an'dan ayetler okur. Ölen hakkında; "Allah rahmet eylesin", "mekânı cennet olsun", "geride kalanların başı sağ olsun" gibi sözlerle dua eder.

Bazı bölgelerde ise mahallenin imamı birkaç gün süre ile cenaze evine gelir ve Kur'an okuma görevini yerine getirir.

Cenazenin kaldırılmasından sonra ileriki zamanlarda mezarlıkta yapılması gereken sorumluluklar da var.

Ölümün hakikatini göz ardı etmeksizin cenaze için bir mezar taşı yaptırılıp mezar yerinin başına diktirilmelidir. Bu mezar taşının sade olması, gösterişten uzak olması gerekir. Yaptırılacak mezar taşı cenazenin yerini belli etmeye yönelik olmalıdır.

İZİN İSTEME ÂDÂBI

“Ziyaretçi ziyarete geldiği meskenin girişinin bir adım gerisinde durarak üç kez kapıyı çalar, varsa zile basar.”

İnsan yaratılış icabı sosyal bir varlıktır. Birlik, beraberlik içerisinde yaşarsa huzur bulur. İnsanın toplumdan kopuk bir vaziyette yaşaması düşünülemez. Sosyal hayat, insanları birlikte yaşamaya mecbur kılar. Bu sosyal hayat içerisinde en huzurlu yaşam şekli ise görgü kurallarına, örf ve adetlere uyularak sağlanabilir.

Cahiliye devri insanların evlere girerken izin alma âdeti yoktu. İslamiyet ile birlikte bu âdet Müslümanlara emrolunmuştur. Ayet ve hadisler izin isteme şeklini şu şekilde emretmektedir:

Ziyaretçi ziyarete geldiği meskenin girişinin bir adım gerisinde durarak üç kez kapıyı çalar, varsa zile basar. Çünkü ev halkı birinci vuruşta sese kulak verir. İkincisinde hazırlanır, üçüncüsünde ise izin verir veya uygun değilse gelen kişiyi geri çevirir.

İçerden cevap geldiğinde kişi kısaca kendisini tanıtır. Peygamber Efendimizin sünneti de bu şekildedir.

Kapıyı çalma ve bekleme süresi de belli ölçülerle kurallara bağlanmıştır.

Mümin kişi kapı veya pencereden veya anahtar deliğinden evin içini gözetlememelidir. Medeni hiçbir kimse hane halkından bile olsa izin almadıkça birbirlerinin odalarına dahi girmemelidir. Bu usul, Allah Teâlâ'nın emretmiş olduğu yüce bir görgü kuralıdır. İster eş dost olsun ister yabancı her müminin her yere mutlaka izin isteyip girmesi gerekir.

Müslümanlar iman ettiği üzere kibar, nazik ve görgü-küdüdür. Bu özelliklerinden dolayıdır ki toplum içerisinde saygın bir konumda yaşarlar. Kötülüklerden uzak dururlar. Mümin, şaibeden, kaba ve çirkin davranışlardan uzak durur. Temiz bir hayat ile hem dünyada hem de ahirette gerçek mutluluğu yaşar.

Bir kimse kendi evine girerken “Esselâmu aleyküm” diyerek evde bulunanlara selam vermelidir. Eğer evde kimse yok ise “Esselâmu aleynâ ve alâ ibadillâhissâlihîn (Selam, bizlere ve Allah'ın sâlih kullarına olsun)” diye selâm verir.

Ebu Dâvut'un Ebû Malik-el-Eş'ariden rivayet ettiği bir hadiste; Rasûlullah Efendimiz bir kimse eve girdiğinde, “Ya Allah, senden giriş ve çıkışlarımın hayrını dilerim. Allah'ın adıyla girdik, ancak Allah'ın adıyla çıkarız. Ancak Allah'a, Rabbimize güvenip dayandık” diye dua etsin, sonra da ailesine selâm versin” buyurmuştur.

SOKAK VE ÇARŞI PAZAR ÂDÂBI

“Yolda yürürken gurur ve kibre vesile olacak davranışlardan sakınılmalı ve mütevazi olunmalıdır.”

Sosyal bir varlık olan insan hayatının ekseriyeti ev dışında geçiyor. İşimize giderken sokaklardan geçiyor, vasıtalara biniyor, ortak yaşam alanlarını kullanıyoruz. İşte bu ortak yaşam alanlarında uymamız gereken kurallar vardır.

Sokakta yürürken önemli ve öncelikli olan sağda yer alır, sağdan yürür.

Evimizden çıkıp sokakta yürürken bakışlarımızla ve yürüyüş şeklimizle kimseyi rahatsız etmemeliyiz.

Yolda yürürken gurur ve kibre vesile olacak davranışlardan sakınılmalı ve mütevazi olunmalıdır.

Yine yolda yürürken asık suratla ve elleri cebe koyarak yürünmemelidir.

Yolda, cadde ve sokakta yürürken başkalarına zarar ve eziyet verecek davranışlardan uzak durulmalı, cadde ve sokakta başkalarına zarar verici durumlar var ise onlar da ortadan kaldırılmalıdır.

Yol kenarlarına zaruret olmadıkça oturulmamalı, gelip geçenler göz ile dahi taciz edilmemelidir.

Yaş ve bilgi bakımından büyük olanların önünden yürünmemelidir.

Yolculuk esnasında yaşlılara, hastalara ve zayıf olanlara yer verilmelidir.

Karşılaştığımız insanlara tebessümle bakmak, tanıdık tanımadık herkese selam vermek, selam verenlerin selamlarına yine tebessümle mukabele etmek gerekir.

Kalabalıkta yürürken yavaş ve sakin hareket etmek, kaba hareketlerle sağımızdaki solumuzdaki veya önümüzdeki insanları rahatsız etmemek gerekir.

Yürüme esnasında birilerine çarptığımızda veya ayağına bastığımızda mutlaka özür dilemek gerekir.

Merdivenlerden çıkarken kadın, çocuk ve yaşlı kimseler önden çıkmalıdır. Merdivenlerden inerken ise kadın, çocuk ve yaşlı kimseler arkadan yürümelidir.

Toplu taşıma araçlarına binerken önceliği bayanlara, çocuklara ve yaşlılara vermek gerekir. Aynı şekilde asansöre binerken de önceliği bayanlara, çocuklara ve yaşlılara vermek gerekir.

Merdivenlerde çıkan kişiye yol verilir.

Yürürken özellikle kalabalık durumlarda bizi iten veya ayağımıza basan olduğu zaman karşıdakinin özür dilemesini beklemeden bizim özür dilememiz âdâba daha uygundur.

Yağmurlu havalarda su birikintilerine basıp etrafa kirli su sıçratmamak gerekir. Kirli suya basmamak için çaba gösterirken başkalarını rahatsız etmemek gerekir.

Üzerimize su sıçradığı durumlarda su sıçratan ister yaya olsun ister taşıt olsun arkalarından bağırıp çağdırmamak, sükuneti muhafaza etmek, nezaketimizi bozmamak gerekir.

Yolda yürürken sağa sola tükürmemek, en önemli görgü kurallarındandır.

YEMEK YEME ÂDÂBI

“Batı kültüründe yemek yeme şekli bir tören şeklindedir.”

Yemek yemek insanoğlunun temel ihtiyaçlarının en başında yer alır. Her toplumun yemek yeme şekli ve sofrada adabı farklı farklıdır. İnsanların kibarlığı ve görgüsü daha çok yemek yerken belli olur.

Birçok hal ve harekette, davranışlarda olduğu gibi yemek yeme hususunda da görgü kuralları toplumdaki topluma farklılık arz etmektedir.

Batı toplumu ve batılılaşma yolunda olan toplumların yemek yeme âdâbı ile İslami inanç olarak kabul etmiş olan toplumların yemek yeme âdâbı arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır. Ümmeti olduğumuz, hayat örneğimiz, sevgili peygamberimiz Hazreti Muhammed yemeğe daima besmele ile başlar, sonunda ise verdiği nimetler için Allah’a dua ve niyazda bulunurdu. Yemek yerken sağ elini kullanır, sol eliyle ağzına hiçbir şekilde bir şey almazdı. Yemeğe başlarken çok az bir tuz alır, yemekten sonra dişlerini kesinlikle fırçalar idi.

Sofraya konulan yemek çok sıcak veya tersi çok soğuk ise yemez, normal sıcaklığa ulaşmasını beklerdi. Sıcak yemeği soğutmak için kesinlikle üflemezdi. Yemeği

önünden yer ve öyle tavsiye ederdi. Şayet bir topluluk içine çıkacaksa kesinlikle soğan ve sarımsak gibi kokulu şeyler yemez ve yenmemesini tavsiye ederdi. İyice acımadan yemek yemez, yediği zaman da sofradan doymadan kalkardı. Yemeği tek çeşit olurdu. Sofrada farklı çeşitte yemek olsa dahi tek çeşit yemeyi tercih ederdi.

Allah'ı Teâlâ'nın "Yiyiniz, içiniz fakat israf etmeyiniz. Çünkü, Allah israf edenleri sevmez" emrine uyararak tabağına aldığı yemeği bitirmeye gayret eder, sofraya dökülmüş olan ekmek kırıntılarını toplayıp yedi.

Batı kültüründe ise yemek yeme şekli bir tören şeklinde dir. Yemek yeme kültüründeki tüm farklılıklara rağmen yemek masasının kuralları Batı toplumunda ortak tır.

Masada çatal ve bıçağın tabağına konulma şekline kadar her ayrıntının bir manası vardır.

Toplumlarda sofranın düzeni ile ilgili kesin kurallar olmamakla beraber bu konuda da tüm toplumlarda örf ve âdetler vardır. Devletlerin protokol yemeklerinde uyulması gereken kurallar ve esaslar yazılı hale getirilmiştir. Devlet büyüklerinin katıldığı ya da protokol açısından önem arz eden sofraların hazırlık süreci titizlikle gerçekleştirilir.

Öncelikle yer sofrası kesinlikle kullanılmaz. Tüm yemekler masada yenilir. Resmi yemeklerde masa örtüsü beyazdır. Normal yemeklerde ise renkli örtü kullanılabilir.

Peçeteler renk bakımından örtü ile uyumlu olmalıdır. Resmi yemeklerde peçeteler servis tabağının içine, resmi olmayan yemeklerde ise çatalların sonuna katlanarak

konulur. Bez peçete kullanılan sofralara ayrıyeten kâğıt peçete konulmaz. Çatal, kaşık, bıçak kesinlikle peçete ile silinmez. Yemek bittikten sonra peçete katlanmadan servis tabağının sağına konulur.

Tabakların masaya konulmasında bir düzen ve intizam vardır. Buna göre servis tabağı en alta, ana yemek tabağı servis tabağının üzerine konulur. Ara sıcak tabağı ana yemek tabağının üzerine konulurken çorba kasesi en üstte yer alır.

Çatallar tabağın soluna, bıçak ve kaşıklar tabağın sağına konulur. Tatlı için kullanılacak kaşık ve bıçak ise tabağın önüne konulur. Bardak veya bardaklar bıçakların sağından başlayarak üst tarafa doğru sıra ile konulur.

Yemekte oturma sırası da önemlidir. Yemek yenirken çatal daima sol elde bulundurulur. Bıçak sağ elle tutulur ve kullanılır. Bıçak kullanılmayacaksa kaşık sağ elle kullanılır.

Sofraya konulan ekmek dilimlenmiş olarak ekmek sepeti veya ekmek tabağı ile getirilir. Ekmek her seferinde elle bir lokma koparılarak yenilir. Ekmeği yemek suyuna batırmak ayıp sayılır.

Yemek servisini ev sahibesi yapar. Ev sahibesi yemeğin en güzel kısmını hissettirmeden onur konuğunun tabağına kor. İlk tabak onur konuğuna takdim edilir. Yemekler hep soldan verilir, boş tabaklar ise sağdan alınır.

Masada dik oturmamak, tabağın üzerine eğilmek, tuz ve biberi elle, çatal veya kaşık sapıyla almak, yemek esnasında ilaç kullanmak, ağız şapırdatmak, yemek yerken konuşmak da uygun davranış sayılmaz.

Yemek yeme esnasında dikkat edilmesi gereken hususlar şunlardır:

* Yemeğe ev sahibinin “buyrun afiyet olsun” demesiyle başlamak.

* Yemeğe başlamada önceliği misafire veya yaş olarak büyük olana vermek.

* Lokmaları ağıza küçük küçük götürmek.

* Sofraya konan yemekte kusur aramamak.

* Sofrada bulunanların yemek esnasında sohbet etmesi.

* Sofrada yemeğin herkesten hızlı veya yavaş yenmesi.

RAMAZAN AYI ÂDÂBI

“İftar yemeklerinde mümkün olduğunca misafir bulundurmak Ramazanın bereketini artırır.”

İslam toplumunda Ramazan ayının ayrı bir önemi vardır. Ramazan oruç ayıdır. Aynı zamanda bereket ayıdır. Allah’u Teâla bu ayda müminleri hayırlara gark eder, rahmetini onlar üzerine yayar ve saçar. Bu ay duaların, dileklerin kabul edildiği bir aydır. Günah ve hatalar bu ayda bağışlanır. Bu ayda cennetin kapıları açılır, cehennem kapıları kapatılır. Şeytanlar zincire vurulur, melekler yeryüzüne inerek müminlerle musafahalaşır. Ve bu ay içerisinde bin aydan daha hayırlı olan “Kadir Gecesi” vardır.

Ramazan Kur’an ayıdır aynı zamanda. O Kur’an ki bizleri karanlıklardan aydınlıklara çıkartan ilahi bir kurtuluş vesilesidir. Bu nedenle de Ramazan ayında çokça Kur’an okunulur.

Ramazan ayında gece ibadetlerinin ayrı bir yeri vardır. Gecenin bir vaktinde tevazu ile Rahmanın huzurunda durmak, kıyam ve secde yaparak Rabbe sığınmak insana lezzetine doyum olmayan bir huzur verir.

Oruçlu olarak geçirilen bu ay münasebetiyle insanlar sahip oldukları nimetlerin kıymetini daha bir anlar. Oruç, insanı fazla yemek yeme alışkanlığından uzaklaş-

tırır, az yemeye yöneltir. Oruç tutanın sıhhat bulacağı Peygamber Efendimizin müjdesidir.

Ayrıca oruç tutmak insanı sabretmeye alıştıır. Orucun bir diğerk faydası ise nefis terbiyesi yönündendir. Oruç insanın nefisine hâkim olmasını sağlar. Sabırsızlığın ve tahammülsüzlüğün ilacıdır. İnsanın merhametli, şefkatli, hayır sever olmasının kapılarını açar.

İftar ve sahur orucun iki ziyetidir. Sahur niyet için gereklidir. İftar ise oruç ibadetinin bitmesidir. Yeni bir oruca niyet edebilmek için bir öncekinin bitmesidir.

Fiili bir niyet olan sahur için uykudan uyanıldığında önce abdest alıp teheccüt namazı kılmak mümine ayrıyeten sevap kazandırır.

Orucu tatlı veya su ile açmak sünnettir. Boş mideye tatlı bir şeyin gitmesi, insandaki kuvvetlerin, özellikle de görme kuvvetinin artmasına sebep olur. Suya gelince, oruç sebebiyle karaciğerde bir nevi kuruma hasıl olur. Su ile ıslatılırsa, ondan sonra alınacak gıdadan daha fazla istifade edilmiş olur.

İftar yemeklerinde mümkün olduğunca misafir buldurmak Ramazanın bereketini artırır.

Ramazan ayının şüphesiz ki en güzel zamanlarından biri de iftar vaktidir. Bu kutlu ve sevinç anını diğerk kardeşlerimizle birlikte yaşamının ayrıca mükâfatı vardır. “Kim bir kardeşine iftar vakti yemek yedirirse, onun sevabı kadar da kendisine sevap yazılır” denmiştir.

Ayrıca Ramazan süresince kılınan teravih namazları insana iç huzuru veren, rahatlatan, manevi atmosfer oluşturan bir güzelliştir.

Teravih namazının fazileti hakkında peygamber efen-

dimiz şöyle buyurur: “Kim Ramazanın faziletine inanarak ve sevabını Allah’tan bekleyerek teravih namazını kılar ve orucunu tutarsa geçmiş tüm günahları bağışlanır” der.

Oruçlu insanın dikkat etmesi gereken hususları Peygamber Efendimiz şöylece sıralıyor:

“Sizden biriniz oruçlu bulunduğu gün çirkin söz söylemesin ve kimse ile çekişmesin. Şayet biri kendisine çatarsa, -ben oruçluyum- desin.”

“Oruçlu bir kimse yalan ve yalancılıkla iş yapmayı terk etmezse, yemeyi, içmeyi bırakıp aç durmasın. Allah nezdinde hiçbir kıymeti yoktur.”

İftar ve sahurı âdâbına uygun bir şekilde yaptığımız takdirde oruçtan elde edilecek fazilet daha da artacaktır.

Ramazan ayının en güzel şekilde ifa edilmesi için şu tavsiyeler yerine getirilebilir: “Ramazanın simgesi olan ibadet ve davranışları aceleye getirmeyiniz, tadını çıkara çıkara, sindire sindire ifa ediniz, dini vazifelerinizi angarya gibi değil, seve seve, bir düğün ve şenlik havası içinde yapınız.

Bu cümlelerden olarak, çocuklarınıza özel itina gösteriniz; onları tatlılıkla, öpücüklerle sahura muhakkak kaldırınız; onlar kız ise güzel oyalı namaz başörtüleri, erkek ise işlemeli alımlı takkeler, sevimli değerli tesbihler, özel seccadeler tahsis ediniz, “bunlar sizin” deyiniz, güzel ve temiz giydiriniz, tarayıp donatınız tâki şahsiyetleri o yolda gelişsin. Küçük avuçlarını açıp masum masum dua etmelerini öğretiniz çünkü belki de sadece onlar hürmetine başımıza taş yağmaktan kurtuluyoruz.”

TOPLUM İÇERİSİNDEKİ GÖRGÜ KURALLARI

İnsanlar yaşadığı toplumun kurallarına uymak zorundadır. Aileler, çocuklarına aile içi eğitim sırasında bu kuralları öğretir. Okulda ve de toplumsal yaşamda uyulması gereken kuralların yazılı bir metni ve mecburiyeti yoksa da bunlar toplumsal olarak belirlenmiştir. Bunlardan bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

* Acil bir durum söz konusu değilse sabah saat 10.00'dan önce, akşam saat 22.00'den sonra telefon etmeye özen gösterilmelidir.

* Akraba ve yakın dostları toplum içerisinde diğer kişilerle tanıştırılmalıdır.

* Anne, çocuklarına karşı yerine getiremeyeceği kuru tehditler savurmamalıdır.

* Anne ve baba çocuklarının önünde asla münakaşa etmemelidir.

* Argo sözcükler kullanılmamalıdır,

* Arkadaşınıza kişisel bir not iletmek için Facebook duvarını kullanmak görgüsüzlüktür.

* Arkadaşlarınıza kendi blogunuzu, grubunuzu, internet sitenizi mutlaka beğenmeleri için ısrar etmek görgüsüzlüktür.

* Ast üste tanışılır.

* Asansöre binerken yaşlılara ve bayanlara öncelik verilmelidir.

* Ayaküstü tanıştırdığınız birisine, ertesi sabah bir sosyal paylaşım sitesinde arkadaşlık teklif edilmez.

* Başka kişileri rahatsız edici davranışlarda bulunmak görgüsüzlüktür.

* Başkalarının haklarına saygı gösterilmelidir.

* Başkalarının eşyalarını kullanırken izin istenmelidir.

* Başkalarının sözü kesilmeden konuşulmalıdır.

* Başkalarının kişisel eşyaları karıştırılmamalıdır.

* Bir toplantı sırasında bilgisayarda kendi işlerini yapmak görgüsüzlüktür.

* Bir toplantıda zorunlu bir mesaj yazılabilir ya da beş on saniyeyi geçmeyecek bir görüşme yapılabilir ama bunu tekrarlamak görgüsüzlüktür.

* Bir toplantıda, arkadaş veya aile buluşmalarında cep telefonu ile “oynamak” görgüsüzlüktür.

* Bir toplantıda, sinema ya da konser gibi bir ortamda cep telefonunu sessize almamak görgüsüzlüktür.

* Bir toplantıyı, son anda, çok zorunlu bir sebep olmaksızın iptal etmek uygun olmaz.

* Bir yere girdiğinizde kendinizi tanıtip ne amaçla geldiğinizi söyleyin.

* Bir yöneticinin toplantıyı ya da bir iş görüşmesini üst-üst ilişkisi çerçevesine sokup insanları sindirmesi, korku salması görgüsüzlüktür.

* Birisiyle konuşurken güneş gözlüğü çıkarılmalıdır.

* Birisiyle sabah karşılaşıldığında günaydın, akşam karşılaşıldığında iyi akşamlar denmelidir.

* Borcu vaktinde ve tam olarak ödemeye özen göstermek gerekir.

* Bulunduğu yer veya toplumun kabul etmeyeceği kıyafetleri giyinmek görgüsüzlüktür.

* Büyüklere saygı, küçüklere sevgi göstermek gerekir.

* Büyüklere ziyaret etmek, küçüklere korumak gerekir.

* Cep telefonlarının uygun olmayan yer ve zamanlarda

kapalı tutulmaması görgüsüzlüktür.

* Çalıştığı iş yerinde sade giyinmeye özen göstermemek görgüsüzlüktür.

* Çiftler giyimlerinde uyumlu olmalıdır; biri resmi diğeri spor giyerse hoş olmaz.

* Davet eğer bir ev daveti ise ev sahibine uygun bir hediyeye ile gidilmelidir.

* Davetlere on-on beş dakika önce gidilebilir.

* Davranışların söylenenleri doğrular nitelikte olması gerekir.

* Duyulan samimiyet, yüzdeki sıcak ve samimi gülümseme ile desteklenmelidir.

* Elektronik postalarda baştan savma ve laubali bir dil kullanmak görgüsüzlüktür.

* Ekmek ile bıçak, çatal, kaşık temizlenmez.

* El sıkarken karşınızdaki kişinin gözlerine bakmak uygun olandır.

* El sıkışmada üst makamda bulunanların veya yaşlıların önce el uzatmaları, bunu gören alt makamlarda olan bayan veya bayların ellerini uzatarak tokalaşmaları genel görgü kurallarındandır.

* El sıkma işlemi daima büyükten ya da mevki olarak yüksek olan kişiden gelmelidir.

* Fotoğraf albümlerinizdeki kişileri kendilerine sormadan yayınlamak uygun olmaz.

* Gelen her e-postayı oluşturduğunuz bir arkadaş listesine, hiçbir filtre kullanmadan iletmek, bu davranışı da sosyalleşme zannetmek görgüsüzlüktür.

* Gerek ilk tanışmada ve gerekse selamlaşma sırasında özellikle erkeklerin dikkatli olması gerekir. Bayan elini uzatmadıkça erkeğin elini uzatması hoş değildir.

* Gerektiği zamanlarda özür dilemeyi bilmek gerekir.

* Gerektiğinde özür dilemek bir erdemliliklidir.

* Giyilen elbise; kravat, ayakkabı, şapka gibi eşyalarla

uyum içinde olmalıdır.

* Giyilen elbiselerde renk uyumu olmalıdır.

* Giyim kuşama dikkat edilmelidir.

* Giyime önem vermek, giysiyi mevki, yer ve zamana uygun olarak giyinmeye özen göstermek gerekir.

* İÇeri girdikten sonra meraklı gözlerle etraf seyredilmemelidir.

* İncelenip kesin bilgi edinilmemiş konularda kesin söz söylemeden kaçınılmalıdır.

* İnsanların karşısında kaşınmak hoş bir davranış değildir.

* Kaba kuvvet ve şiddet hareketlerinden uzak durulmalıdır.

* Kadın ve erkek kendisine uygun kıyafet seçmelidir.

* Kapı dinlemek, karakterli insana yakışmayan bir davranıştır.

* Kapı zilini çaldıktan sonra kapıdan biraz geriye çekilip beklenmelidir.

* Kendi bardağımızdan su içmeliyiz.

* Kendi tabağımızdan yemek yemeliyiz.

* Kıyafet seçiminde yaş, fiziki yapı ve mesleğe dikkat edilmelidir.

* Kişiler birbirlerine takdim edilerek tanıştırılır.

* Kitap, gazete, dergi veya herhangi bir şey okuyan kişinin omuz başlarından okumaya çalışmak hoş bir davranış değildir.

* Kravat boyu, kemer tokasının üst çizgisine gelecek şekilde olmalıdır.

* Küçük büyüğe tanıştırılır.

* Makam ve meslek sahibi kişilerle konuşurken uygun hitaplar kullanılmalıdır.

* Misafir karşılama veya kabul etme sırasında uygun kıyafet seçip giyinmelidir.

* Muhatabın düzeyine göre uygun hitaplar seçilmesi,

sert ifadelerden kaçınılması lazımdır.

* Muhatabın kültür seviyesine uygun bir dil kullanılmadır.

* Olgun bir kişiliğe sahip olabilmek amacıyla çaba göstermek, eleştiriyi zamanında ve yerinde yapmak gerekir.

* Otel, kamp, spor alanı ve tatil köyü gibi yerlerde toplumu rahatsız etmeyecek uygun kıyafetler giyinmelidir.

* Oturuş ve kalkışlarda hareketlere dikkat edilmelidir.

* Ödünç alınan eşyalar aynı şekilde ve zamanında iade edilmelidir.

* Öksürürken ya da esnerken her zaman ağız elle kapatılmalıdır.

* Ölçülü ve nazik bir dil kullanılarak isteğin uygun bir ses tonu ile anlatılması gerekir.

* Önceden iptal olmuş toplantıları katılımcılara zamanında bildirmek gerekir.

* Önemli toplantılarda; toplantının yerini, zamanını ve özelliğini dikkate alarak uygun kıyafetle gidilmelidir.

* Özel konuşma yapanların yanına gitmemek gerekir.

* Randevu almış birisini kabul ettikten sonra onu bekletip başka işlerle ilgilenmek görgüsüzlüktür.

* Resmi ilişki içinde olduğunuz insanlarla sanal alemde gereksiz bir samimiyet içine girmek görgüsüzlüktür.

* Sekreter aracılığı ile yapılan telefon görüşmelerinde as-tın telefonunun üst makamda olana bağlanması gerekir.

* Selamlaşma sırasında abartılmış konuşma ve davranışlardan kaçınmak gerekir.

* Selamlaşma; baş eğilerek, el kaldırılarak, şapka çıkartılarak olduğu gibi sözle de olur.

* Sigara kullanmayan insanların yanında sigara kullanılmamalıdır.

* Size biri tanıştırdı ise memnun olduğunuzu dile getirmelisiniz.

* Sizi arayan kişilere ya da e-posta yollayanlara cevap

vermemek görgüsüzlüktür.

* Sofrada konuşurken eldeki kaşık, çatal gibi gereçler sallanılmamalıdır.

* Sosyal medya çağımızın vazgeçilmezidir. Sosyal medya ile asla kötü haber verilmemelidir.

* Sosyal paylaşım sitelerinde ünlülerin adını kullanarak hesap açmak görgüsüzlüktür.

* Sosyal paylaşım sitelerini, içinizi boşaltmak ya da mahrem dünyanızı paylaşmak için kullanmak görgüsüzlüktür.

* Sökük, yırtık, ütüsüz elbise, boyasız ayakkabı giyilmemelidir.

* Söze büyük olan başlamalıdır.

* Tabaka yiyebilecek kadar yemek alınmalıdır.

* Takma bir adın arkasına gizlenip Twitter'da, Facebook'ta, Friendfeed'de kavga etmek, şiddet kusmak görgüsüzlüktür.

* Tanımadıklarınıza, samimiyetinizin olmadığı kişilere, yaş ve mevkice yüksek kişilere "siz" "lütfen" diye hitap edilmez.

* Tanışma işlemi, ilk karşılaşma gerçekleştiğinde yapılır.

* Tanıştıracağınız kişiler için söze başlarken onlardan izin alınmalıdır.

* Tanıştıran kişi daima ayakta kalmalıdır.

* Tek kişi topluluğa tanıştırılır.

* Telefon edenin karşıdakine kendisini tanıtmaması gerekir.

* Telefonu kişinin yüzüne kapatmak büyük saygısızlıktır.

* Telefon görüşmesinde ses tonu iyi ayarlanmalı, yüksek sesle, bağırarak veya kısık sesle konuşulmamalıdır.

* Telefonla yapılan görüşmeler günün erken saatinde veya çok geç saatlerde yapılmamalıdır.

* Telefon konuşmalarında ahizenin alınması ve yerine yavaşça konulması gerekir.

* Telefonda gizli konuların konuşulmaması gerekir.

- * Temiz ve tertipli olmak gerekir.
- * Ter kokusu ile dolaşmak hoş bir davranış değildir.
- * Toplantı ve randevulara gecikmek toplum içerisinde hoş karşılanmaz.
- * Toplantıda gruptan koparak yanındakiyle konuşmak, fısıldaşmak görgüsüzlüktür.
- * Toplantıya katılıp konuşulanları dinlememek görgüsüzlüktür.
- * Toplantıyı başka bir iş nedeniyle bölmek, insanları bekletmek görgüsüzlüktür.
- * Toplantıyı yönetenlerin toplantıyı gereğinden fazla uzatmaları, toplantıya katılanların zamanını boşa harcamaları demektir; görgüsüzlüktür.
- * Toplu taşımada yaşlılara, hamilelere, çocuklu ailelere yer verilmelidir.
- * Toplu mail gönderirken kişilerin mail adreslerini gizlememek görgüsüzlüktür.
- * Toplum içerisinde bulunulacaksa soğan, sarımsak gibi ağız kokusuna neden olabilecek yiyecekler tüketilmemelidir.
- * Toplum içerisinde yanındaki kişi ile fısıldaşmak, göz kaş işaretlerinde bulunmak görgüsüzlüktür.
- * Toplumsal bir tartışma yaratmak amacı taşımayan e-postalarda sadece göndereni yanıtlamak yerine toplu cevap vermek görgüsüzlüktür.
- * Uygun olmayan el ve sözlü şakalardan kaçınmak gerekir.
- * Üstlere ve eş düzeydekilere Beyefendi / Hanımefendi denilmelidir.
- * Verilen sözü tutmak gereklidir.
- * Yaş ve mevkiye küçük olanlar, büyüklerine saygılarını iletirler.
- * Yazın açık renk, kışın koyu renk giysiler tercih edilmelidir.

- * Yemeğe hep birlikte başlanmalıdır.
- * Yemeğin içinden istenmeyen bir şey çıkmışsa kimseye belli etmeden kâğıt peçeteyle çıkarılıp görülmeyecek bir yere konulur.
- * Yemek doğrudan servis tabağından yenmez. Önce kendi tabağına alınmalıdır.
- * Yemek esnasında diş karıştırılmaz. Ancak rahatsızlık veren bir durum söz konusu ise bir el ile ağız bölgesi kapatılarak kürdan kullanılır.
- * Yemek esnasında olumsuz, tartışma çıkarıcı konuşmalardan kaçınılmalıdır.
- * Yemek masasında ardi ardına gelen öksürme, hapşırma durumunda masadan kalkılmalıdır.
- * Yemek masasında uzakta duran tuzluk, karabiber gibi şeyleri almak için uzanmak görgüsüzlüktür.
- * Yemek ne çok hızlı ne de çok yavaş yenmelidir.
- * Yemek servisi yapılmadan önce ekmek yenmemelidir.
- * Yemek tadılmadan tuz kullanılmaz.
- * Yemek yerken peçete kullanılmalıdır.
- * Yemek yerken ses çıkarmak (şapırdatmak, höpürdetmek) hoş karşılanmaz.
- * Yeni gelenleri, orada bulunanlara tanıştırmak gerekir.
- * Yeni tanışılan kişilere karşı mesafeli davranılmalıdır.
- * Yüksek sesle ve hızlı konuşma yolunun tercih edilmesi gereklidir.
- * Ziyaretin kısa ve zamanlı olmasına dikkat etmek gerekir.
- * Zor durumda olanlara her türlü koşulda öncelik tanınmalıdır.

İÇİNDEKİLER

TAKDİM / 7
GİRİŞ / 9
EDEP = ÂDÂP = AHLÂK / 15
AİLEDE ÂDÂP / 21
EVLİLİK ÂDÂBI / 25
ANNE BABAYA KARŞI ÂDÂP / 31
KOMŞULUK ÂDÂBI 37
YETİM VE KİMSESİZLERE KARŞI ÂDÂP / 41
EV HALKINA KARŞI ÂDÂP / 43
KARDEŞLİK ÂDÂBI / 47
SELAMLAŞMA ÂDÂBI / 51
TOKALAŞMA ADABI / 55
EL ÖPME ÂDÂBI / 57
SEVGİ ÂDÂBI / 59
MERHAMET ÂDÂBI / 63
MİSAFİRLİK ÂDÂBI / 67
ZİYAFET ÂDÂBI / 71
GİYİM KUŞAM ÂDÂBI / 75
TEMİZLİK ÂDÂBI / 79
SAYGILI OLMA ÂDÂBI / 83
KONUŞMA ÂDÂBI / 87
KARDEŞLİK ÂDÂBI / 91
OKUL ÂDÂBI / 95
YARDIMLAŞMA ÂDÂBI / 99
HASTA ZİYARETİ ÂDÂBI / 103
TAZİYEDE BULUNMA ÂDÂBI / 107
İZİN İSTEME ÂDÂBI / 109
SOKAK VE ÇARŞI PAZAR ÂDÂBI / 111
YEMEK YEME ÂDÂBI / 113
RAMAZAN AYI ÂDÂBI / 117
TOPLUM İÇERİSİNDEKİ GÖRGÜ KURALLARI / 120